

Naše ljudstvo ljubi one svoje ljudi, ki so mu ostali zvesti in ki so v najtežjem času ostali z njim in ki so s svojimi junaškimi deli doprinesli k izvojevanju zmage, a takšnih ljudi je pri nas mnogo.

TITO

NO ČEMO KRALJA - HO ČEMO TITA

Enodušna zahteva jugoslovanskih demokratičnih množic

V Jugoslaviji potekajo veliki dnevi. Ljudske množice so v borbi, v borbi za obnovo po fašistih porušenega in izropanega gospodarstva, pa vendar ne prezre važnosti utrjevanja svojih demokratičnih pridobitev, ki so si jih že v krvavi borbi proti fašistom osnovali.

Danes je poleg Sovjetske zveze Jugoslavija najbolj demokratična država na svetu; najdosledneje so prevzele oblast ljudske množice in najdosledneje se torej izkoreninila vsaka možnost, da bi kjer koli v politični areni zacvetela protiljudska reakcijska cvetka. To je dokazal kongres Ljudske fronte Jugoslavije in to je dokazalo zasedanje jugoslovanske narodne skupščine (3. zasedanje AVNOJ-a).

Jugoslovanski narodi namreč niso pozabili dejstva, da niso pokale uporniške puške samo proti okupatorju, katerega sploh niso priznali nikdar in mu je veljala borba od prvega dne okupacije. Njihova vstaja je namreč pomenila tudi upor proti protiljudskim vlastodržcem, izdajalskim reakcionarjem, ki so hoteli še vnaprej obdržati svoje izkoriščevalske pozicije in ki so se iz bojazni pred oboroženo pestjo ljudstva takoj vdinjali okupatorju in s tem nadaljevali svoje predvojnne zločine v še hujših oblikah, skušajoč izkoristiti okupatorja za to, da zadržijo demokratične sile ljudstva. S tem svojim nastopom proti stari reakciji so jugoslovanski narodi prekinili s preteklostjo in že v teku borbe začeli graditi ljudsko oblast in povsem preusmerili notranjo ureditev države. Torej stare oblasti ni likvidiral okupator, temveč jugoslovanski narodi sami.

Vedo pa tudi, da so reakcionarji z jugoslovanskim kraljem Petrom II. na čelu v Londonu in drugod po svetu storili prav vse, da bi zvezali roke svojem ljudstvu, ki je stopilo v borbo proti okupatorju. Politično so podpirali sovražnike ljudstva, okupatorjeve pomagače četnike, ustaše in domobrance, te izdajalce povečevali in obrekovali junaško borbo poštenega ljudstva. Svojo moč pa so črpali iz podpore okupatorja samega in svetovnih reakcionarjev.

Znano je tudi, da je kralj Peter II. vložil mnogo naporov, da prepreči uresničenje naravnega razvoja jugoslovanske države na osnovi demokratičnih pridobitev osvobodilne borbe, ki so dobile izraz v določbah na II. zasedanju AVNOJ-a. Do tega časa so namreč jugoslovanske množice že z uspešno borbo v mnogih sovražnikovih ofenzivah in proti domačim kvasilingovcem dokazale, da so kos okupatorju in nje-

Delovno ljudstvo hoče samo Tita

TOVARIŠ TITO

govim pomagačem. S tem, da so si dogradile ljudsko oblast, pa so si izpričale svojo sposobnost, da si kroje lastno usodo same. V svesti si svoje vsestranske moči so ljudske množice zato preko II. zasedanja AVNOJ-a odločno pred vsem svetom prepovedale kralju povratek v domovino, dokler tega dokončno po osvoboditvi ne reši ustavodajna skupščina. To je takrat podprla cela vrsta množičnih narodnih manifestacij povsod po osvobojenih predelih Jugoslavije, na katerih je narod dal viden in nedvoumen izraz svojemu protestu proti vsakemu poskušani napadu na njegove demokratične pridobitve. Te svoje pridobitve so narodi Jugoslavije tudi ohranili. Prešli so že k formiranju Komiteta Osvoboditve Jugoslavije, ki je predstavljal oblastno pridobitev osvobodilne borbe. Poleg tega pa so kasneje osnovali iz Narodne vlade in begunske vlade v Londonu Zvezno vlado, ki je bila na ta način priznana od ljudstva in od sveta.

Brez dvoma je, da so narodi Jugoslavije, ki so v teku narodno osvobodilne borbe opravili s koljaši ljudskih množic, s četniki, ustaši in domobranci, z breznačelnimi in trlimi sporazumaškimi sredinci, ki so se kasneje tudi znašli v vrstah narodnih izdajalcev, opravili tudi s kraljem, ki je v usodnem trenutku zapustil svoje narode in sramotno pobegnil, da bi rešil lastno kožo, doma pa pustil izdajalsko rezervo, ki se je vdinjala okupatorju, da bi kralju zagotovila prestol.

Ko pristopajo narodi Jugoslavije k dokončni notranji državni ureditvi, ni morda slučaj, da sta bila kongres Ljudske fronte in zasedanje narodne skupščine istočasno. Vsakomur mora biti namreč jasno, da

predstavlja Ljudska fronta tisto politično formacijo, ki je popeljala narode Jugoslavije uspešno v osvobodilno borbo in ki more zato imeti edina vpliv na oblikovanje državnosti in oblasti v Jugoslaviji, ker predstavlja glas Ljudske fronte, ki je tako tesno povezan z najširšimi množicami, glas ljudstva samega. Prav pri tem pa se moramo zavedati dejstva, da teže ravno udarci domače in svetovne reakcije v smeri, da razbijejo to enotnost političnega nastopanja in tesno povezanost političnega in oblastvenega življenja narodov Jugoslavije. Reakcija skuša z očitki ožine naše Ljudske fronte doseči v Jugoslaviji tako strankarsko razcepljenost, ki je vladala pred 1941. letom, torej jim hoče vsiliti nekaj starega, nekaj ljudstvu škodljivega, nekaj kar je povzročilo težko katastrofo 1941. leta, nekaj proti čemur so se narodi Jugoslavije tako krčevito borili — uvedbo stare laždemokracije, demokracije, ki bi stala zopet v službi parih vlastodržcev za zatiranje širokih delovnih množic. Jugoslovanski narodi takim poizkusom reakcije, za katerim sledi vedno nevarnost nove oblike fašizma, odgovarjajo z neizprosno borbo, ker se za svoje pridobitve ne puste nikdar več oslepariti in ne puste uvajati nekaj starega, nekaj ljudstvu škodljivega.

In prav zato je tudi Ljudska fronta, stoječ na stališču dosledne ljudske demokracije, vnesla v svoj program poleg zahteve po borbi za dokončno iztrebljenje fašizma in uničenje reakcije, poleg zahteve po obrambi demokratične ljudske oblasti, kot glavne pridobitve narodno osvobodilnega boja in najuspešnejšega orožja ljudstva v njegovem boju za blaginjo delovnih množic, zahtevo po republikanski obliki vla-

dvine. Ljudstvo samo namreč dobro ve, da ohranitev bratstva, enotnosti narodov Jugoslavije, federativna ureditev države in resnična demokracija v Jugoslaviji ni združljiva z monarhično obliko vladavine, ker se je moralo ljudstvo za dosego teh demokratičnih pridobitev vendar boriti tudi proti monarhičnim reakcionarjem. Kralj sam je poizkušal vsak pojav demokratičnosti onemogočiti in predstavlja danes zopet vnašatelja tiste reakcije, ki se zaletava v demokratično Jugoslavijo. Zato bi torej predstavljal dopustitev monarhije v Jugoslaviji izdajstvo nad žrtvami in uspehi štiriletno narodno osvobodilno borbo.

Kot predsednik Ljudske fronte je tudi maršal Jugoslavije Tito jasno nakazal stališče Ljudske fronte in ljudskih množic do monarhije v naslednjih besedah, ki jih je govoril na kongresu v Beogradu:

Ko smo leta 1944, sklenili sporazum z gospodom Šubašićem, predsednikom kraljevske jugoslovanske vlade v Londonu, o določenem sodelovanju med g. Šubašićem in Narodnim odborom osvoboditve Jugoslavije, kar je pozneje privedlo do sestave enotne vlade, smo se, kakor vam je znano, sporazumeli, da ostane vprašanje kralja odprto do ustavotvorne skupščine. Toda danes, ko se približuje dan volitev, ko so se tudi na sedanjem kongresu mnogi zastopniki dotaknili vprašanja — monarhija ali republika —, in je bilo to vnešeno v program, se hočem tudi jaz z nekoliko besedami dotakniti tega vprašanja. Ko smo stopili v boj za osvoboditev naše države in smo postavili med drugim tudi geslo »Staro se ne sme nikoli več vrniti!«, tedaj ne samo, da ni bilo nobenega borce, temveč tudi ni bilo drugih pristašev Narodne fronte, ki bi bili mislili, da se more ustvariti novo načelo s kraljem. Tembolj, ker sta od samega začetka osvobodilnega boja pa do leta 1944. Draža Mihajlović in tudi Nedić vsa svoja izdajstva delala v imenu kralja. Ali je delal Mihajlović brez vednosti kralja in reakcionarnih vlad, ki so bile v tej dobi? Po mojem globokem prepričanju ne! Ne samo po mojem prepričanju, temveč nihče med na-

mi ni nikdar dvomil o tem, tembolj ko je videl, da so po vsakem večjem napadu četnikov skupno z okupatorji na našo osvobodilno vojsko in partizanske odrede, po vsakem večjem pokolju partizanskih rodbin, muslimanov itd., dobivali od kralja odlikovanja razni častniki in podčastniki, klavci Draže Mihajlovića, ki so izvrševali taka zverstva, take zločine. Če ne bi bilo ničesar drugega kot to, bi bilo dovolj, da se kralju prepreči prihod v državo, na temelju česar je tudi AVNOJ sprejel sklep o prepovedi njegovega prihoda do ustavotvorne skupščine.

Toda jaz postavljam vprašanje monarhije ali republike z drugega stališča. Ne s stališča osebe, temveč s stališča sistema in postavljam takoj vprašanje: Ali je mogoča monarhija v sedanjih razmerah, oziroma v novi federativni Jugoslaviji? Ni mogoča iz več razlogov. Prvi, najvažnejši razlog je federacija Jugoslavije. Makedonci, Slovenci, Hrvati, Bosna in Hercegovina, Črna gora in prepričan sem, velika večina v Srbiji ne žele monarhije. Ne iz neke kaprice, temveč zato, ker je to nezdružljivo s tako federacijo, kot je pri nas, ker bi se v monarhiji čutile narodnosti, ki so v tej vojni dobile svojo svobodo in enakopravnost, znova ogrožene. Drugič, je obstoj ljudske oblasti v Jugoslaviji nezdružljiv z monarhijo, ker bi se ljudske množice, ki so s toliko krvi pribojevale to oblast, čutile v monarhiji ogrožene, in to upravičeno, ker bi si monarhija prej ali slej skušala ustvariti aparat, ki bi odgovarjal monarhističnemu sistemu. Tretjič, je taka demokracija, kot je naša ljudska demokracija, nezdružljiva z monarhijo, kakor je včeraj rekel tovariš Tuna Babić, ker je našim narodom še zelo sveže v spominu ona demokracija, ki je bila pod monarhijo od 1920—1941. Torej vse to govori proti monarhiji in za republiko. Narodno osvobodilna fronta Jugoslavije ima torej sedaj pravico, da se bojuje za republiko, ima pravico, da širi med množicami to svojo zahtevo kot politično združenje, ki je osnovano ne samo na demokratičnih, temveč tudi na republikanskih načelih.

Nadaljevanje na 2. strani.

»Rešite nas ponovnega fašizma — rešite nas reakcije«

Tako so prosile naše primorske žene in dekleta bratske Jugoslovane ob priliki II. kongresa AFZ v Ljubljani

SMRT FAŠIZMU!

Slovansko - italijanska antifašistična unija v borbi proti fašizmu, pri razkrinkovanju laži-demokratov in v borbi za ohranjanje pravih demokratičnih pravic

Na Primorskem onkraj »modre črte« skuša svetovna reakcija spletati novo gnezdo fašizma. Fašistične ostanke odeva v topel puh zaskrbljenih besed za »obrambo narodnosti, človeštva kulture in vere.« Mi, ki smo že v narodno osvobodilni borbi imeli priliko razgaliti v take fraze zavito gnezdo in spoznati v njem zavajene fašistične morilce in izdajalce, četnike, ustaše in domobrancelje, takim lažem ne nasedamo več. Preveč krvi, preveč žrtev smo morali dati!

Slovensko, hrvaško in italijansko ljudstvo si je zato zbralo na I. kongresu SIAU v Trstu, da sprosti nov vihar ljudskega odpora proti takim poizkusom kratenja s težkimi žrtvami priborjenih demokratičnih pravic, in da pokonči fašistično leglo, preden bi znalo biti škodljivo.

Da pa bomo v celoti kos tej nalogi moramo ponesti spoznanja in sklepe tržaškega kongresa v obliki močne, široke pokongresne kampanje, v obliki množičnih zborovanj po vseh okrajih, krajih in naseljih teh naših tal, ki so prepojena s krvjo protifašističnih italijanskih, hrvaških in slovenskih borcev.

Ti boreci so namreč skovali neporušeno bratstvo narodov in s tem dosegli enotnost narodov in ozemlja Julijske Benečije. Delavno ljudstvo z dežele je pohitelo z delovnimi mestnimi množicami v boj, zato je tudi njihovo delo v miru neločljivo; tako povezana mesto in zaledje tvori danes osnovni pogoj za uspešni razvoj gospodarstva.

Svetovnim reakcionarjem, ki skušajo še vedno živeti od žuljev delovnih množic pa to bratstvo, ta enotnost ni pogodu. Prav v njej vidijo tisto silo, ki jim ovira prosto izkoriščanje delovnega ljudstva in zato so usmerili proti bratstvu in enotnosti smer svojega udara. Začeli so s poskusi razpihovanja nacionalnega šovinizma, tistega šovinizma, ki je ravno Italijane vrgel v fašistično zlo, da bi s tem dosegli delitev ljudskih sil. Poleg tega hočejo svojim prikritim rezervam utreti pot v politično areno s tem, da postavljajo zahtevo po osnovanju strank. To osnovanje paritet in koalicijske, za katero so najvnetejši poborniki tisti, ki jih v času protifašistične borbe ni bilo na plan, pomeni poizkus razbijanja enotne SIAU-je na škodo delovnih množic.

Tako je reakcionarno fašistično »demokratično žarišče«, ki stremi le za »blaginjo« ljudstva, če mu odpihnemo vse lažidemokratiški puh kopice lepih besedi. Torej res še nismo po-

medli z vsemi ostanki fašizma, res moramo posvetiti vse sile, da z ohranjanjem enotnosti in resnične demokratične oblasti stremo dokončno fašizem in izkoreninimo fašiste iz naše srede. Najostreje pa moramo udariti tudi po špekulantih in črnoborzijskih, ki so zveste zvezde sopremičnice fašizma.

Zato pa moramo z vsemi silami utrditi SIAU in se zgrniti v eno samo močno in bratsko fronto proti fašizmu. Naš program in naš namen je: dokončno vreči iz politične arene tiste, ki nas skušajo oslepariti za pridobitve naše krvave dolgoletne protifašistične borbe, z uvajanjem reda izpred 8. sept. 1943. leta, ki pomeni že odkrito netenje pogojev za nov fašizem. Mi ne moremo pozabiti, da je ravno red izpred 8. septembra 1943 pripeljal fašizem in danes točno vemo, da bi pomenilo obujanje takega reda nevarnost za uvajanje novega fašizma.

Odnosov do zaveznikov nismo in ne bomo spreminjali mi, ki želimo tesnega in bratskega sodelovanja z vsemi res demokratičnimi silami v svetu. Naš odnos do zaveznikov bo vedno in vselej merilo njihovega zadržanja napram nam.

SIAU si mora ustvariti v vseh krajih Julijske Benečije močna oporišča z odbori, v katere naj bodo izvoljeni predstavniki posameznih skupin in strank po njihovi dejanski moči in pripravljenosti skupnega sodelovanja v protifašistični borbi. Naloge SIAU-je so v tem času, ko nas skušajo onkraj »modre črte« oropati naše ljudske oblasti, ko skušajo tam dati vsiljen dekretiranim odborom značaj zastopnikov ljudskih množic, še večje. Mi poznamo tako demokracijo in vemo, da je ta zarodek brezdušnega izkoriščanja delovnega človeka, če že ne takojšnja pozicija za fašiste. Zato vemo, da je svojevoljno prekrojevanje NOO kratenje tistih pravic, ki so jih ljudske množice v protifašistični borbi priborile.

Ob tem času pa se posebno živahno spet šopiri izdajalska klerikalna svojati, ki ve, da ji je v slučaju izkoreninjenja fašizma odzvonila slava, katero je v zahvalo za zločine in izdajstva nad poštenimi verniki pel fašizem z Mussolinijem na čelu. Ta klerikalna duhovščina tudi dobro ve, kako so demokratični Italijani sodili Mussolinija.

Danes mečejo ti izdajalci kopico blata na junaške protifašistične borbe, ne oziraje se na to, da so med temi mnogi poštenimi duhovniki, ki vedo, da je vera svetinja, ki mora stati v službi naroda, če hoče vršiti pravilno svoje poslanstvo.

republike domače primorsko vprašanje.

Vsa izdajstva in spotike kralja Petra II. v času narodno osvobodilne borbe so težila za tem, da se pridobitve te borbe, do katerih ima zaradi aktivne udeležbe v skupni protifašistični borbi tudi primorsko ljudstvo polno pravico, okrnijo. Ali ne nosi prav jugoslovanski kralj ogromne odgovornosti tudi za to, da danes domača in svetovna reakcija hoče Primorsko povsem odtrgati od Jugoslavije? In prav zato se Primorska v celoti pridružuje zahtevi po odstranitvi kralja Petra II., prav zato je postalo to vprašanje tudi vprašanje Primorcev.

Prav zaradi tako posledne hlapčevske službe krogu svetovnih reakcionarjev vseh strani kapitulantskega in sporazumaškega kralja Petra II. pomeni odločen nastop jugoslovanskih narodov za utrditev prave demokracije in odstranitev slednjega sledu protiljudske reakcije, uvrstitve zaledja vsem demokratičnim silam v svetu, ki so še izpostavljene viharjem reakcije. Zato teže tudi italijanske demokratične množice kakor vsi poštenji Primorci v okrilje posledne demokratične države. Poleg ustvarjene enotnosti in v borbi vzporejenega bratstva, ki veže demokratične Italijane na Slovence, je močen moment tudi dejstvo, da je v Italiji namreč prava demokratičnost še ogrožena; saj predstavlja suverenost kralja v Italiji uvajanje starega reda. Bolj kot vsi ostali pa vedo Italijani, da je staro pripeljalo fašizem in da pomeni obujanje starega novo fašistično nevarnost, pa naj se pojavi v tej ali oni obliki.

Svetovna reakcija trga Primorsko od Jugoslavije, piše po tej zemlji »modre črte«, pusti, da se košati še po enem delu Primorske fašisti in ovira delo protifašističnih borcev, z enim samim namenom, da bi oropala ljudske množice na Primorskem za pravo ljudsko demokratično oblast. Primorskemu človeku pa je vseskozi svetel vzor Jugoslavija, ki je zmetala iz politične arene reakcionarje, da se love po zakonitem brundastvu. Ustvarila si je ljudsko fronto, ki more biti vzornica SIAU, saj je najdoslednejša pobornica za demokratične pridobitve, kakor je to na Primorskem SIAU. Jugoslavija je danes tista država, ki vstaja z lastnimi močmi izpod ruševin razdejavanja, ki ga je povzročilo fašistično besnenje v dobi štiriletno okupacije. Jugoslavija je dalje tista država, kjer danes ljudske množice usmerjajo tok življenja, kjer se ne govori samo o demokraciji, ampak se jo sprova v življenje s svobodnimi volitvami, z enodušnim odklanjanjem kralja in monarhije, ki pomenita še zadnjo rezervo za vzpostavitev starega reda, z izdelavo načrta za sprovedbo agrarne reforme in z vsestransko zaščito ljudskih množic.

Prav tako kakor je v Jugoslaviji Ljudska fronta široko vsemožnična politična organizacija, predstavnica enotnosti bratstva, pobornica za pravice najširših ljudskih množic in vodnica v borbi proti reakcionarjem, mora biti to SIAU na Primorskem. Le taka politična formacija bo potem kos, da pomeže tudi na Primorskem s tistimi fašisti, ki jih je obudila k življenju svetovna in domača reakcija in da dokončno uresniči parolo: Smrt fašizmu!

Borili smo se in še se bomo borili za popolno uničenje fašizma!

Na dan, ko se je ves svet veselil končne zmage nad fašizmom, so se primorska mesta, ki so ogromno doprinesla k tej skupni zmagi zaveznikov, morala ponovno dvigniti v obrambo svojih demokratičnih pravic, ki jim jih tuja uprava tepta; dvigniti so se morala v obrambo svoje ljudske oblasti. V Trstu 80.000, v Trzinu nad 6000 in v Gorici nad 10.000 ljudi je na dan kapitulacije Japonske pozdravilo zmago velikih zaveznikov. Toda veselje tega ljudstva ni moglo biti in tudi ni bilo popolno, ker še niso dosegli tega, za kar je žrtvovalo vse, to je, prizna-

Jasno je, da teži smer glavnega udara reakcije na najdoslednejšo demokratično državo poleg Sovjetske zveze — na Jugoslavijo. Ob enem pa moramo upoštevati, da udarja na Primorsko reakcija posredno, v kolikor skuša tolči demokracijo Jugoslavije, ob kateri je Primorska živo zainteresirana, in neposredno, z napadom na demokratične pridobitve ljudskih množic na Primorskem. Vse to delo domačih in tujih reakcionarjev pa ima en sam namen, razbiti enotnost ljudskih množic, iztrgati ljudstvu oblast iz rok ter ga tako oslepariti za s krvjo plačane demokratične pridobitve. Onkraj demarkacijske črte teži reakcija za tem, da razpusti ljudsko oblast. Ljudske množice, ki so se borile proti fašizmu in si krojile same svojo usodo, vidijo v ljudski oblasti, vzrasli iz njihove protifašistične borbe, edino jamstvo, da pridobitve te borbe ne bodo okrnjene, povsod, kjer se načrtno ovira, da bi imelo delovno ljudstvo neposreden vpliv na upravo javnega življenja, kjer ljudsko udeležbo pri oblasti na ta ali oni način broma, se ustvarja pogoje za vrnitev fašizma.

Primorsko ljudstvo je znalo v borbi izbirati pravo pot, zato je ubralo tudi v miru to pot, to je, pot pravih demokratičnih množic, to je, pot jugoslovanskih narodov.

Enodušni zahtevi delovnih množic širom Jugoslavije: nočemo kralja, hočemo Tita, se zato povsem razumljivo pridružuje glas primorskih protifašistov, prav tako kakor se je uporniškim puškam narodov Jugoslavije pridružila tudi uporniška puška protifašističnih Slovencev in Italijanov v času borbe.

Bratstvo narodov

Skupno trpljenje in skupna borba v delu ruši reakcionarne zidove razdvajanja

Iz sedanje vojne, ki je divjala toliko let med vsemi narodi sveta, so izšli kot narodi-zmagovalci tisti zdravi, napredni narodi, ki so se borili na strani protifašističnega bloka za doseg prave ljudske demokracije, za doseg izpremembe odnosov v delu in do dela in s tem v zvezi za doseg blagostanja vsakega naroda. Ravno ta zadnja zahteva po blagostanju naroda ali države je bila navidežno geslo nacifašistov, s katerim so zavajali ljudske množice in jih pošiljali omamljene od gesla v krvav napad preko meja svoje države, da na račun zaslužjenih narodov ustvarijo blagostanje ne ljudskih množic, ampak blagostanje teh fašističnih krvnikov. In ravno ob koncu te svetovne vojne si je treba biti na jasnem, da so zmagali narodi protifašističnega bloka zato, ker so v svoji obrambi pred imperialističnimi silami branili, ali pa so se borili za demokracijo, za demokratično oblast, ki bo vse demokratične pravice, katere smo si pridobili, uporabila v to, da ustvari blagostanje celotnega svojega naroda. Taka bodočnost pa je zagotovljena le tedaj, če temelji na delavni poštenosti in disciplini dotičnega naroda.

Ko govorimo že o delavni poštenosti in disciplini v okviru lastnega naroda, podkrepujemo s tem 8. temeljno načelo, ki je bilo sprejeto na I. kongresu Narodne fronte Jugoslavije, ki pravi med drugim: Narodna fronta se bojuje za okrepitev miru med narodi, zato bo podpirala vsako sodelovanje Jugoslavije v organizaciji združenih narodov in pri vseh mednarodnih akcijah in organizacijah za mir.

Če se podrobneje ustavimo pri

tem stavku, bomo ugotovili, da Jugoslavija stremi za tem, da se čimprej vzpostavi poleg borbeneja tudi delavno sožitje med vsemimi demokratičnimi narodi, ker bo to delavno sožitje gradilo gospodarske baze vsakemu poedinemu narodu, dajalo možnost večjega političnega, gospodarskega in kulturnega razvoja držav, ki meje druga na drugo, in zagotavljal srečno bodočnost poedinih narodov s tem, da ne bodo izpostavljeni novim vojnem, ki bi rušile na krvi in žuljih naroda doseženo blagostanje, temveč bodo imeli pred seboj dolgo dobo mirne graditve. Narodi Jugoslavije to v celoti razumejo, ker je njihovo bratstvo in sodelovanje prekaljeno v štiriletni krvavi borbi z okupatorjem. Izraz tega je Narodna Fronta Jugoslavije, katere temeljna načela so jamstvo za blagostanje nove Jugoslavije.

Težnja za bratstvom tudi z vsemi ostalimi demokratičnimi narodi se zrcali v sodelovanju z Albanijo, Bolgarijo, v zadnjem času tudi Rumunijo in Madžarsko, zlasti pa v tesnem sodelovanju z italijanskim narodom. Primorsko ljudstvo, ki se je borilo za uničenje dolgoletne fašistične in nacistične tiranije nad seboj, zna danes dobro razlikovati fašista od demokratičnega Italijana, s katerim je v skupni borbi prelivalo kri za svobodo svojega in italijanskega naroda. Na tej krvi je osnovano bratstvo. Ta skupno prelit kri za skupne cilje in dejstvo, da ne segamo po tujem, temveč želimo, da se v skupnem delu demokratičnih narodov za obnovo njihove domovine, izraža isto hotenje vseh narodov, da se ustvari s delom in žrtvami blagostanje osnovnih, delovnih ljudskih množic in to bo osnova za bratstvo narodov.

Slovensko - italijansko bratstvo smo zapečatili s krvjo najnaprednejših, najboljših sinov slovenskega in italijanskega naroda, zato je izven vsakega dvoma, da se bo to bratstvo v času svobode, obnovitvenih del, utrjevanja demokratične ljudske oblasti le še bolj utrdilo, zadobilo trdnjše oblike pri našem stvarnem delu, pri skupnih naporih v obnovi. Italijanski delavec stoji skupno s slovenskim delavcem za strojem v tovarni, oba čutita, da imata iste potrebe, iste težnje, iste srečno bodočnost svojim otrokom, oba imata iste dolžnosti — čuvati demokratično oblast, za katero sta se borila in oba imata iste pravice — sodelovati pri vseh političnih, gospodarskih, upravnih vprašanjih tam, kjer s svojim delom ustvarjata tudi boljše bodočnost vsemu ljudstvu. Ta zavest je podrla vse zidove sovraštva, ki jih je prej med njimi postavila izkoriščevalska manjšina, da je črpala korist za sebe. Še nastopa reakcija z raznimi gesli in pod različnimi krinkami, da bi ji uspelo razplamtiti šovinistične mržnje med narodi, da bi jih mogla ponovno zaslužiti, toda to ji ne uspe, ker skupno trpljenje in skupna borba v delu ruši in podira vse umetno zgrajene zidove. To trditev lahko podkrepimo z dejstvom, da se Slovensko - italijanska protifašistična zveza vse bolj in bolj utrjuje in zajema že široke plasti slovenskega in italijanskega ljudstva na ozemlju Slovenskega Primorja. Slovenski kmet z velikimi naporimi obdeluje svoja polja in s svojimi pridelki zboljšuje težko stanje italijanskega delavca v mestu, italijanski delavec pa obratno premaguje vso težo dela pri obnovi naše industrije in s tem rešuje vprašanje obnove na splošno. Iz tega sledi, da je demokratični del italijanskega naroda enako vreden pristaš naše Slovensko - italijanske antifašistične zveze, saj izpolnjuje osnovne naloge, ki si jih je ona zastavila, ker izpolnjevati osnovne naloge se pravi: posejati vsa polja, zgraditi ceste in železnice, zgraditi tovarne in povečavati proizvodnjo, se pravi napeti vse skrajne sile za preskrbo naših lačnih vasi, obnoviti domove našim pogorelcem, ker zima je blizu. Vse to se pa pravi, da bratstvo narodov ne more in ne sme biti fraza, ne more biti okras naših časopisov, bratstvo narodov je lahko le skupno trpljenje, skupne žrtve in napore za naše bodoče blagostanje. Je lahko le živa delovna vez demokratičnih narodov.

Pravična konstruktivna ljudska kritika je sito in rešeto, ki naj izčisti pleve o' ... ga zrna!

Nadaljevanje s 1. strani.

Da je glas Ljudske fronte res glas ljudstva in odločujoč faktor v ljudsko demokratično državo, so jasen dokaz neštevilne manifestacije delovnih množic, ki se množijo širom Jugoslavije. Tiste množice, to se pravi, ogromna večina jugoslovanskega ljudstva, ki so se borile in krvavele za doseg demokratičnih pravic, ki tudi danes delajo na vseh popriščih za utrditev in dograditev teh pravic, manifestirajo svojo odločno zahtevo: nočemo kralja, hočemo Tita.

Tako je postala nova Jugoslavija prav zaradi svoje dosledne demokratičnosti na eni strani kamen spotike svetovnim reakcionarjem, ki jim ta demokratičnost nikakor ne prija in gredo tako daleč, da jo blatijo in skušajo »za ušesa vleči« na politično pozornico kralja Petra II. in uprizarjati politične scene z njim. Vse z enim samim namenom: doseči v Jugoslaviji staro politično in oblastno vzdušje, ki bi jim dalo ponovno osnove za gospodarsko izmožgavanje narodov Jugoslavije. Po drugi strani pa je Jugoslavija prav zaradi svoje dosledne demokratičnosti simbol vsem demokratičnim množicam v svetu, ki si takih pridobitev še niso priborile.

Seveda predvsem ne more biti primorskemu ljudstvu vseeno, kaj se dogaja v Jugoslaviji, saj ni le narodnostno vezano tja, ampak ga družijo tudi borbena preteklost na narode Jugoslavije. Čeprav je Primorska trenutno po raznih mejah in določilih odtrgana od skupnega vsakodnevnega upravnega življenja, pomeni za vse Primorce jugoslovansko vprašanje kraljevine ali

V ognju naših domov, v krvi naših borcev, v trpljenju, bedi, mrazu in naporih našega ljudstva so se porodile naše zahteve

Resolucije, resolucije, resolucije... in zopet resolucije. Nad 5000 resolucij leži pred menoj — velike in majhne, obširne in kratke, pisane z okorno pisavo kraškega kmeta, idrijskega rudarja in vipavske partizanske mame, pisane z otroškimi besedami tolminskega pionirja in brkinske mladine. Prišle so od vseh psovod v dveh dneh iz cele Primorske. Gledam jih, berem jih drugo za drugo. Odkod vse te brezštevilne resolucije, zakaj vse te resolucije?

Vsa Primorska je v pričakovanju, vsa Primorska je v napetosti, vsa Primorska pričakuje. Toda ne čaka mirno, križem rok. Gara, boori se, vsa v znoju od dela pričakuje. In česa čaka?

Tam daleč v Londonu se prav te dni odloča o usodi Primorske, o končni usodi tistega ljudstva, ki je bilo že nešteto krat ogoljufano za vse svoje pravice, kateremu so se godile največje krivice, ki je nekaj desetletij trpelo pod najhujšo peto fašističnega jarma, ki pa ni nikoli klonilo, ki ni nikoli podleglo, ampak ostalo zvesto svojemu narodu, ostalo zvesto svojemu materinemu jeziku, ostalo je naše, prav naše, nepokvarjeno, čisto in zdravo.

In kaj piše v teh brezštevilnih resolucijah?

Zahtevamo priključitev naše Primorske k demokratični in federativni Titovi Jugoslaviji!

Zahtevamo to, da bo enkrat za vselej zavladal mir in poštenje med prebivalci naše krajine. Zahtevamo to, da ne bo naše ljudstvo več suženj tujcem, kateri so nas stoletja izmagovali. To pa zahtevamo tudi zato, ker smo gotovi, da bomo lahko reševali naša gospodarska vprašanja samo svobodni. Zahtevamo to, kar nam je bilo zagotovljeno na zavezniških konferencah, da bomo sami odločali, kam bomo pripadali. Zahtevamo tudi zato, ker smo se štiri leta borili za priključitev naše dežele k federativni demokratični Jugoslaviji. Zahtevamo to, ker dobro vemo, da po tem ne bo več prelivanja krvi med Slovenci, Italijani in Hrvati, ki prebivajo v naši Julijski Krajini.

To priključitev nam kličejo iz grobov tudi naše žrtve! Ponovno na ves glas zavpijemo in hočemo, da vlada naši Primorski naš borec in voditelj tovariš maršal TITO!

To pravijo resolucije, ena tako, druga zopet na drug način, vendar iz vseh diha spontan, enodušen glas

»Pojdi sin, udari po fašistih!«

viških žrtvah jasno in visoko vzplamtel. Primorsko ljudstvo ni klonilo, klonilo ni od prvega dne suženosti, primorsko ljudstvo se je borilo — neprestano borilo, borilo se je 27 let, bori se tudi danes, prav danes, ko se dokončno odloča o njegovi usodi.

Ni klonilo, ko je kruti italijanski fašizem pritisnil z vso silo nadenj, ni klonilo, ko ga je hotel potujčiti, mu zasovražiti njegov materinski jezik, mu ga s silo iztrgati, napraviti iz poštenih, zavednih ljudi fašistične in nacistične zločince. Ni klonilo, Primorsko ljudstvo se je borilo. Ni klonilo, ko so padli pod fašističnimi streli prvi junaški borci za svobodo na Bazovici; ni klonilo, ko so za njimi romali tisoči in tisoči v zapore, koncentracijska taborišča in »bataljone speciale«. Ne, Primorsko ljudstvo je ostalo vedno v borbi nepopustljivo, zvesto svojemu narodu, zvesto napredku človeštva.

Prišel je april 1941. Primorci so nestrpnost čakali, čakali, z radostjo v srcih pripravljeni na udar. Zaslutili

skim fašizmom, samo da bi sami sebe rešili. Kakšna bo usoda jugoslovanskih narodov, kakšna bo usoda jugoslovanskega ljudstva, to jim ni bilo mar.

Vendar nekdo ni pozabil na zapuščene jugoslovanske narode,

na samo sebi prepuščeno jugoslovansko ljudstvo. Tudi ni pozabil na vse tiste predele, ki so po krivici že leta in leta trpeli pod peto italijansko-nemškega fašizma, ni pozabil na našo Julijsko Krajino, ni pozabil na našo Koroško.

In kdo je bil to? To je bila KP Jugoslavije, ki se je vseh 20 let v Jugoslaviji borila proti krivičnim in gospodovskim režimom jugoslovanskih vlad, ki se je 20 let borila v najtežjih ilegalnih prilikah, preganjanja, proti vsem gospodarskim in nacionalnim izkoriščanjem delovnega ljudstva Jugoslavije. In prav Komunistična partija Jugoslavije v 20-letni borbi prečiščena in prekaljena, je bila edina od vseh strank, ki ni pre-

pustila jugoslovanskega ljudstva njegovi usodi, ki ni pozabila na predane primorske in koroške brate, ampak je začela zbirati okrog sebe vse zdrave ljudske sile, jih povedla v borbo, neizprosno in težko, toda vztrajno borbo, dokler ni iz tistih prvih krožkov in prvih malih partizanskih edinic zrasla mogočna in nepremagljiva Jugoslovanska armada ter vsenarodna res dejanska ljudska fronta, dokler ni iz tiste stare, gnile Jugoslavije zrasla nova, demokratična federativna Jugoslavija pod vodstvom največjega genija in heroja, ki jih je kdaj Jugoslavija poznala, to je maršala Josipa Broza-TITA.

In kako je bilo s Primorskim ljudstvom v tej štiriletni borbi?

Primorsko ljudstvo se je borilo,

borilo se je ob strani nove, mlade, borbene demokratične Titove Jugoslavije. Z veseljem je dvigalo prve svoje borce, z veseljem je vzgajalo svoje prve politične delavce OF, da je prešlo k organiziranemu in še bolj množičnemu odporu proti fašizmu. Primorsko ljudstvo se ni balo, ni trepetalo, ampak je pogumno stopalo v partizanske edinice, ki so zrasle v bataljone, brigade, divizije in končno v slavni IX. korpus. Primorsko ljudstvo se je kot en moč dvignilo ob razpadu fašistične Italije in neizkušeno ter slabo oboroženo več dni držalo slavno goriško fronto proti tako nadmočnemu nemškemu nacističnemu osvajačcu. Vztrajalo je, kljub težki borbi vztrajalo, ker se je zavedalo, da bo samo z neprestano in dosledno borbo, samo z žrtvami doseglo svoj cilj: da bo priključeno k TITOVU federativni demokratični Jugoslaviji.

Primorsko ljudstvo se je borilo, ni popustilo kljub težkim in številnim nadmočnim nemškim ofenzivam, ni klonilo, ko je bila skoraj vsa Primorska preplavaljena z vsemi mogočimi zločinskimi bandami sveta, od četnikov preko španskih falangistov do ruskih kozakov. Ni klonilo, ko so padali junaški borci v težkih neprestanih borbah v zimi in mrazu, lačni in bosi, ni klonilo, ko so gorele vasi in ko so dirjali četniki in nemški banditi morili in klali, mučili in zapirali pionirje in stare mamice, aktiviste in aktivistke.

Primorska se je borila, vztrajno borila, dosledno borila, ker se je zavedala, da bo fašistične železne okove strla samo z neizprosno, dosledno borbo, ker se je zavedala, da ji novo življenje, res pravo svobodno življenje lahko prinese samo taka država kot je nova država, Titova federativna demokratična Jugoslavija!

Slavni IX. korpus, katerega so v glavnem tvorili pogumni primorski borci, je skupno z zmagovito IV. armijo JA osvobodil Trst in Gorico, Tolmin in Istro, Kras in Vipavo.

Primorsko ljudstvo je samo sebe osvobodilo.

Požgane vasi, mučeni aktivisti, ubiti talci in nešteti padli borci, vse to je Primorska v težki borbi dala, žrtvovala zato, da bo svobodna, da bo TITOVA.

Toda njena borba še ni končana.

Nova rana, globoka in boleča, ji je bila zadana, ko je bila ustvarjena »modra črta«, ko je s tem del Primorske zopet začutil, da mu spet skušajo naprtiti fašistični jarem. Primorska dobro ve, da čeprav smo se borili in uničevali fašistične izmetke, vendar jih do konca še nismo pobili. Se so na sretu, še hočejo rovariti, še hočejo uničevati in zaslužnjevati delovnega človeka. Toda zaveda pa se, da so na drugi strani močne napredne sile, kakor SZ, zavezniški blok in Titova Jugoslavija, ki ne bodo malih narodov in delovnega človeka prepustile zapuščenega, ampak se borile za njihove želje, se borile zato, za kar so oni žrtvovali svoja življenja in domove.

In danes se o usodi Primorske odloča. Primorsko ljudstvo tudi sedaj samo ne čaka, ampak se bori.

Kako se bori?

To nam priča nad 5000 resolucij, skovanih na številnih množičnih zborovanjih, kjer se je iz tisočih grl izvil en sam vzklík: »Hočemo biti priključeni k TITOVU federativni demokratični Jugoslaviji. TITO pomeni za nas rešitev, vse drugo pa propad. Ne moremo še dalje trpeti nasilstva reakcionarjev, ki so nas 27 let morili in mučili doma in po taboriščih, ne vzdržimo več, da ne bi smeli govoriti svojega jezika, da bi naši otroci ne smeli obiskovati svojih šol, kar se je zgodilo vsa ta leta in kar se tudi danes zopet dogaja onkraj »modre črte«. Mi Primorci, izmučeni od 25-letne suženosti pod krcolotnim fašističnim okupatorjem in od štiriletno nadčloveške krvave borbe, v kateri smo izgubili za našo svobodo in za zmagajo zaveznikov najboljše sinove, upravičeno zahtevamo, da se upošteva samoodločba narodov. In naša samoodločba je: »Živeti v materinski TITOVU Jugoslaviji!«

In kakor je napisala mala partizanska vasica pod Snežnikom — Juršče: »Mi vsi smo pripravljeni darovati svojo srčno kri za Jugoslavijo in maršala TITO!« tako danes glasno kliče v svet vsa Primorska.

Ali res po želji hočemo darovati svojo srčno kri?

Če res hočemo!

18. 9. 1945

Fran S. Finžgar:

Ali gre res za naš Trst?

Berem, berem. Čim več tega berem, tem bolj se čudim, manj verjamem, ker verjeti ne morem. Ne morem verjeti, da bi res zorela še kje nesrečna misel, sovražna Slovincem in Jugoslovanom, kakor je strupeno in pohlepno poganjala v duši našega zagrozenega sovražnika Nemca, ki si je desetletja in desetletja utiral z zvijačo, nadmočjo in krivicami pot do Trsta in gradil svoj most do sinje Adrije? Po letih, ki tehtle od krvi zatiranih, katerih prhneče kosti kriče do neba po pravici, naj svet dvomi, modruje in se prereka, kaj in kam bi s Trstom? Ali ni smešno, če bi trdili, da je usoda ali sam ljubi Bog, ko je pokazal našim pradedom pot na zapad in jim ukazal, da posedejo to takrat zapuščeno in opustošeno zemljo, ukazal: V Trst ne! Kamor koli, le dalje — samo k morju ne! Zgodovina priča dovolj, kako se je Trst dvigal, kako je tesala slovenska in slovanska roka brodoze, kako je kasneje zavistni tujec umetno izpodrival slovenski živelj, ki mu je z življeno roko robotal, nemška Avstrija pa je namerno trošila težke milijone v izgubo, da so ji bili za pesek v mednarodne oči, češ, ona edina vzdržuje in potrebuje Trst. Vse to je stokrat pribito in stvarno dokazano. Zato se tem bolj čudimo, kako je sploh mogoče po strahotnih petletnih borbah, ki jim je bilo geslo: »Pravica za vse, vsakemu narodu, kar je njegovo« — še načenjati besedno borbo: Čigav bo Trst? Trst je kost naše

slovenske kosti, in to najtrše - kraške kosti; Trst je naše okno v svet, skozi katerega gledajo slovenske in jugoslovanske oči preko oceana. Trst so naša vrata v svet. Ob teh, s toliko našimi žulji postavljenih podbojih, s toliko naše krvi oškropljenih vrtilih, je edino poklicani vratar slovenski narod. Edino to je resnica in pravica, vse drugo je zvijača in krivica. Ta slovenski vratar pa ne bo skopuški stiskal, ki bo drugim narodom pot skozi nje do morja sebično zapiral. Nič drugega ne zahteva, kakor da je svoje zemlje gospodar. Zahteva, naj ne mu vrag, le sosed naj mu mejak — nič drugega. Če danes slovensko ime, če so danes napore našega naroda za svobodo v letih, ko mu je šlo za biti ali nebiti, znani po vsej zemlji, naj vsi narodi pomnijo, da je ta mali narodit, kar je, vse sam iz sebe. In sam iz sebe ob sloterih ovirah, žrtvah, trudi in delu svojih najboljših mož. Od nikogar podpiran, kaj šele pestovan! Preganjan, ponižan, žaljen, zaničevan od vseh dosedanjih mogočnejših gospodarjev. A zmagal je sam iz sebe, da ne stoji v družbi narodov nič več kot neobgledeno dete. Možak je, ki ponosno lahko pokaže na svoja kulturna prizadevanja in uspehe, na svoje zdravje in na svoj neukrotljiv pogon v novo rast. Ne more si kaj, če je številčno majhen. Pri možaku merimo velikost po njegovem čelu in pridnosti, po njegovih žilavih roki. Ali naj temu narodu mednarodna skrb za utrditev pravice

zaveže oči, da ne bo videl s svoje zemlje v svet? Ali naj mu zaloputne vrata, da svet hromec ne bo mogel po svojem svetu do morja in bo moral prositi milostnega dostopa — kogar koli.

Res, tudi očitke slišimo, da to ali ono ni bilo povsem v redu ob krvavih borbah za svobodo, za osvoboditev naše zemlje vseh naših ljudi, zlasti tistih, ki so ječali od prve svetovne vojne pod fašističnim jarmom. Za vse to nimamo drugega odgovora, kakor zelo staro ljudsko modrost: »Kdor nič ne dela, nič ne zagreši!« Lahko je na mehki pernici varno počivati, hudo težko je tregati, delati, boriti se in umirati za svojo zemljo. Proo je široka in ravna cesta, vse drugo ozka in strma pot, na kateri vsak lahko spodrsne, kljub dobri in najboljši volji.

In so še drugi glasovi, ki jim z bridkostjo prisljuhnemo, ker se vse do mozga upira v nas.

Ali je res mogoče, da so še kje ljudje, po katerih žilah se pretaka slovenska kri, pa želijo, da se Trst in Gorica odrgrata od slovenske matere zemlje in s tem od Jugoslavije? Kakor se pamet in srce upira, dejstva pa izpričujejo, da je to bridka resnica. Kako more biti komu še nejasno, da je vse naše trpljenje v štiriletni vojni bilo darovano v prvi vrsti za našo Primorje? Kdor bi izmed Slovencev želel odrgrati ta dragoceni kos naše zemlje iz naših rok, (Nadaljevanje na 4. strani.)

Primorski borci na pohodu proti vasi Vojsko.

vsega primorskega ljudstva: »Mi hočemo živeti samo v TITOVU Jugoslaviji. Samo tam je naše življenje, samo tam je naša bodočnost. TITO je naš in mi smo TITOVU!«

To kliče danes Italijan in Brkinc, Vipavčan in Tolminc, to kliče danes vsa Julijska Krajina.

Pa saj ta krik ni nov,

ni od danes, tudi ne od včeraj, ampak je star, star 27 let! 27 let je ltel v srcih Primorskega ljudstva, pa ni ltel skrit, zaprt, o ne! Kakor hitro so Primorci nad sabo začutili neizprosno fašistični jarem, kakor hitro so spoznali, da so prodani, da se jim je zgodila največja krivica, ki se more sploh narodu zgoditi, takrat je začel ltel v njihovih srcih ta krik, najprej kot majhen plamenček, potem pa vedno večji, dokler ni ob bazo-

Stara reakcionarna Jugoslavija jih je ponovno izdala,

ponovno prodala italijanskemu fašizmu. Prodala pa ni samo njih, prodala je vse svoje ljudstvo, vse svoje narode.

Jugoslovansko ljudstvo je bilo prodano, je bilo ogoljufano, je bilo osamljeno. Zapustili so ga vsi stari »voditelji«, prepustili ga enostavno usodi, sami pa pobegnili, ali pa začeli barantati z nemškim in italijan-

Resolucije primorskega ljudstva

MIROVNI KONFERENCI
ki zaseda te dni in kuje našo usodo
v Londonu

Prebeneg, 19. sept.

Na današnji dan se je zbralo vse ljudstvo naše vasi, da se enkrat izjavi, da želi biti vključeno v ozemlje demokratične federativne Jugoslavije.

Svojo izjavo in zahtevo opira na človeške in materialne žrtve ki jih je doprinesel v dobi od 1941. do 1945. leta. Pribijamo, da je naša vas, ki šteje vsega 182 ljudi, žrtvovala za svojo in vsega človeštva svobodo 14 človeških življenj. Nešteto krat je bila vsa vas blokirana in odvedena, medtem ko so fašisti nemoteno ropali in požigali. Od 40 poslopjij v vasi so nam jih 14 požgali, ostala so vsa več ali manj poškodovana. Dali smo 28 borcev, ki so se borili v partizanskih odredih za cilje kot vsi popravili krivice, ki so nam jo priznali zavezniki.

Zaupali smo v obljubo in pravico naših zaveznikov, da bodo vsaj sedaj popravili krivice, ki so nam jo priznali po prvi svetovni vojni ter naš majhen slovenski narod razkosali na tri strani. Zaupali smo in še upamo, da bodo naši zavezniki upoštevali samoodreditev narodov.

Ali smo se varali? Kaj hočete spet pljunuti v obraz nam in vsemu svetu? Ali so bile konference v Teheranu, na Krimu, v Potsdamu ter Atlantska listina le pesek v oči? Svarimo vas, ne igrajte se z nami, ne igrajte se z ljudstvom! Požar, ki ga podpihujete, bo ugonobil vas!

Vedite, da smo pripravljene na skrajne žrtve in ne odnehamo od svoje zahteve.

Zelimo in zahtevamo od svojih zaveznikov, da vključijo vse naše Primorje in našo Koroško v sestav federativne, demokratične Titove Jugoslavije!

Naši mejniki so trije: Trst, Gorica, Celovec! Te mejnike smo postavili pred tisoč in 400 leti. Tako je bilo, tako naj ostane!

Smrt fašizmu — svobodo narodu!
Vaščani Prebenega.

★

Korloviči, 19. sept.

Prebivalci kraja Korloviči, zbrani na vašem zborovanju dne 19. septembra 1945, smo soglasno sprejeli resolucijo za priključitev Primorske k Jugoslaviji zato, ker smo prepričani, da morajo edino in demokratično Jugoslavijo slovenski, hrvaški in italijanski narod te pokrajine živeti v bratski slogi, prijateljstvu ter v kulturnem in gospodarskem napredku.

Zato, ker si ne želimo povratka leta 1918, in ne gospodarjev, ki so nam prvotno vse ograbili, a pozneje se tisto, kar smo imeli, na nasilen način vzeli. Naše prosvetne organizacije, naše gospodarske ustanove, naše šole in naše jezikovne pravice so nam uničili ali jih prepovedali take, da smo ostali brezprava in zaničevana raja.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!
Prebivalci kraja Korloviči
v okraju Koper

★

Manžan, 19. sept.

RESOLUCIJA

Zahtevamo, da se vsa Primorska priključi k demokratični federativni Jugoslaviji, za katero so se štiri leta borili in darovali desetisoče žrtev naši najboljši sinovi in hčere.

To zahtevamo zato, ker vidimo svojo rešitev samo v demokratični federativni Jugoslaviji, ki edina jamči narodu svobodo in pravo demokracijo, ki edina gleda na napredek vsega delovnega ljudstva.

Zahtevamo, da se spoštujejo sklepi Atlantske listine, ki jamči pravico do samoodredbe narodov.

S tem dokazujemo, da je rešitev Primorske samo v skupnosti demokratične federativne Jugoslavije.

Prebivalci vasi Manžan (Istra)
na množičnem sestanku

(Nadaljevanje s 3. strani.)

od našega skupnega telesa, v takem ni pojma o tisti nujni enotnosti vsakega naroda tedaj, ko mu gre za biti ali ne biti. Naj ga vodi do takih dejanj sebičnost, užaljenost, maščevalnost, morda osebnost, mu praznata krivica — kar koli, tako delo in dejanje se imenuje med vsemi narodi veleizdaja.

Zares gre za naš Trst! Prav sedaj gre, prav sedaj je zbrana družba v Londonu, ki bo pretresla vse dokaze, katere so prinesli zastopniki Slovenije in Jugoslavije na zeleno mizo. Vse noči molijo Slovenci, ki se drugače ne morejo udeleževati duhovne borbe za naš Trst, da bi zmagala pravica. Trdno upajmo v to zmago. Saj bi bila naša srca od obupa potrti in suhe kraške skale bi morale točiti solze, ko bi njih rod po toliko stoletni sužnosti še ne bil priključen Sloveniji in Jugoslaviji, kamor spada in kamor je v sužnosti tako hrepeneel, in edino le od tega hrepeneja črpal moči, da je tako junaško vzdržal. (12. Slov. poročevalca)

Naročniki! Ali ste kaj mislili že na to, da je treba poravnati naročnino?

Rešitev za vse težave, ki se nam vsiljujejo, bomo našli v ljudskih množicah in njihovem delu

V času, ko je vse primorsko ljudstvo močno razgibano ob volitvah v Narodno osvobodilne odbore, katere se pripravljajo še v tistih krajih, kjer se še niso izvršile, se ponovno kaže potreba po tem, da spregovorimo o naših težkočah, o načinu, kako te težkoče prebroditi in kje iskati za to uspešne pomoči.

Narodno osvobodilni odbori, pa naj so bili izvoljeni že v teku same borbe ali ti, ki bodo še izvoljeni v času svobode, so izraz demokratičnosti našega ljudstva, so izraz demokratičnosti naše narodne oblasti same. Kot taki imajo ti odbori največjo možnost prisluhniti množicam, njihovim potrebam in zahtevam in s tem že prevzemajo nase tudi dolžnost, tem potrebam zadostiti. Kje pa bodo ti odbori iskali pomoči za premagovanje težav, tistih težav, ki jih pri upravnem delu dnevno srečujemo? To pomoč bodo črpali ravno iz svojih temeljev, iz osnovnih ljudskih množic, ki so jim svoje zaupanje izrazile s tem, da so jih volile kot svoje predstavnike, kot izvrševalce svoje lastne iniciative. V tem je globok izraz demokracije. Vendar pa naši NOO čisto greše v tem pogledu, ker iščejo vedno pomoči pri premagovanju težav od zgoraj, s čemer nezavedno sami lomijo globoko demokratičnost in ljudskih množicah in ne izkoriščajo svojega glavnega vira — iniciative ljudskih množic.

V gospodarsko in upravno še ne popolnoma urejenih poveljih razmerah, katerim se tu na Primorskem pridružujejo še posebno težke prilike z ozirom na to, da priključitev Primorske k Jugoslaviji še ni dokončno rešena, se pokažejo dnevno velike težkoče v delu. Nič pa nam ne more škodovati priznanje, da še mi sami te težkoče čisto povečujemo z našimi napakami pri delu v naših NOO.

Birokracija je grob demokracije in s tem tudi največja zapreka pri premagovanju naših težav. Zaprta birokrat se izgublja v papirju, ki nam ne nudi nobenih novih možnosti, nobenih novih oblik, s katerimi bi reševali probleme. Na papirju spozna le ugotovitve podincev, ki se običajno s problemi spoznavajo tudi preko papirja. Tu

ni konkretnih prilik za rešitev, ni volje in predlogov ter vsestranskega posvetovanja z onimi, ki so s problemom direktno vezani in na njegovi rešitvi zainteresirani. To pomeni, da ni zveze z ljudstvom. Birokracija na ta način ubija iniciativnost posameznih družbenih celic.

Končajmo s tem, če smo dejansko izvrševalci ljudske volje! Narodno osvobodilni odbori naj ne tvorijo zaključene družbene oblike, temveč naj bodo najmočnejši del naše družbene celote in kot izvrševalci volje množic zaključena organizacijska oblika naše ljudske uprave. Če bo oblika in vsebina naše mlade ljudske oblasti taka, nas naše težave ne bodo ovirale v razvoju, ker bodo NOO izkoriščali najboljši vir za konkretne rešitve — to je iniciativo in delavnost množic.

Mnogo se je že pisalo o številkah, o potrebi, da vsak posameznik pozna n. pr. koliko hrane potrebuje ta in ta vas, koliko žag obratuje v tem in tem o kakšna je kapaciteta, kakšna prirast v naših gozdovih in slično. Vendar lahko ugotovimo, da številke, ki so zrastle na podlagi raznih računov strokovnjakov, ki niso politični ljudje, ki niso v bistvu zajeli naše demokracije, najpogostejše ne drže. Mnogi od naših strokovnjakov ne vedo tega, da je teorija sama za sebe eno, praksa pa drugo in da je za uspešno delo treba združiti oboje v strnjeno celoto. Teorijo obvlada strokovnjak, s prakso pa je najbolj povezano ljudstvo. Treba je iti na lice mesta, se posvetovati z ljudmi, ki so s svojim delom vezani na gotove probleme, z njimi skupno stvar obravnavati, spoznati možnost izkoriščanja dobrin, donosnost v korist ljudstva in vprašanje delovnih moči ter s tem v zvezi tudi socialno vprašanje in šele potem postaviti vso stvar v številke na papir. Torej na ta način se problem vzpostavitve nove žage, zaposlitve delavcev, socialne pomoči ali sličnega ni rešil v pisarni z mrtvimi številkami in neplodnim načrtom, temveč se je rešil med ljudmi, pri katerih je nastal, in to na podlagi njihovega mišljenja in dela in so tako načrti in številke živa stvar.

ki služi praktično ljudstvu. Vsak drug način bi bil pogrešen in mnogo bolj zapleten, če že ne popolnoma neizvedljiv. Torej, ljudske množice same so najtrdnjše činiteelj pri premagovanju naših težav.

V množicah pa je predvsem potrebno povečati občutek, da so prav one tiste, ki danes o vsem odločajo. Poglobiti je treba samozaveš, prepričanje v moč ljudske volje, iznajdljivosti in delavnosti, odpraviti vse ostanke hlapčevstva, ki ubijajo lastno iniciativo ter povzročijo, da čakamo samo na povelje. Zato je za uspešno upravno delo, za dvig gospodarstva, za procvit kulture potrebna predvsem politična zainteresiranost množic. Pri premagovanju težav nam danes mnogo pomenijo naše čitalnice, predavateljski krožki in predvsem naše časopise. Vse to nudi množicam možnost spoznavanja novega načina dela, novega načina vodstva tega dela in njihovih ciljev na splošno. Razčiščenje pojma o pravi demokraciji bo dalo odločilno besedo tudi pri premagovanju težav, ker bo ljudstvo spoznalo tako svoje pravice kot svoje dolžnosti. S tem v zvezi bo odpadlo godrnjaštvo, zanašanje na rešitev, ki bo prišla od drugih in razna nepravilna tolmačenja problemov. Samopomoč ljudstva bo izraz njegove politične zrelosti, pripravljenosti na žrtvovanje do dokončne ureditve mlade, komaj graščene ljudske oblasti in pravega pojmovanja bistva demokracije ali bolje izraz demokratičnega bistva naših množic, ki že obstoja.

Pri obravnavanju vprašanja o premagovanju naših težav je zelo pomemben izrek o Osvobodilni fronti, ki je kot tak tudi izraz našega ljudstva: Osvobodilna fronta ne objavlja ničesar, temveč nas opozarja na težave ter nas spodbuja k delu, ki edino prinaša blagostanje, mir in srečo.

Delo je torej najboljšo sredstvo za premagovanje težav, delo pa leži na ramenih ljudskih množic, zato bomo v ljudskih množicah in v njihovem delu našli najboljšo rešitev za vse težave, ki nam jih čas in prilike vsiljujejo.

Unija mora postati pravi odraz primorskega ljudstva

Primorsko ljudstvo tostran »more dre črte« si bo v kratkem izvolilo ljudsko oblast — NOO še tam, kjer teh odborov dosedaj ni bilo, ali pa niso bili izvoljeni na dosledno demokratičen način. S temi volitvami pa bo naše delovno ljudstvo zadobilo občutek dosledne demokratičnosti, položilo bo temeljni kamen svojemu blagostanju, povedalo celemu svetu, da je edino in složno ter da hoče nadaljevati v borbi začrtano pot, da hoče vsi Primorci, ki so skupaj trpeli tudi skupaj graditi in obnavljati ter uživati sadove svojega dela, poleg tega pa bodo z izvolitvijo NOO razbremenjeni odbori SIAU (OF), ki so doslej opravljali poleg svojega političnega tudi upravno ter oblastveno delo.

Prav ti politični odbori SIAU (OF) in posamezni aktivisti pa se bodo ravno na osnovi tega lahko v večji meri posvetili svojemu poklicnemu delu, delu pri produkciji to je kmetovanju, delu v obrti, tovarni, rudniku ali pisarni ter obenem razvili večjo politično delavnost. Ker so prav zaradi preobilice dela, ki je slonelo na ramah posameznih aktivistov, marsikje pojmi političnega dela zamegljeni ter nejasni, je nujno, da spregovorimo o njih.

Slovensko-italijanska antifašistična unija (Osvobodilna fronta)

naj zbira protifašistične ljudske množice, naj jih združuje in aktivizira

to se pravi, napravi delovne. S svojimi množičnimi organizacijami AFŽ in ZMS naj si utira pot v širino in naj preko slednjih organizacij priteguje v unijo žene in mladino. Ker je unija vseljudsko politično gibanje, mora biti žarišče vsega političnega pa tudi prosvetnega, vzgojnega in vsega družbenega udejstvovanja sploh, pa bodisi na vasi, v trgu ali mestu.

Poleg tega pa mora unija kot

množična organizacija zagotoviti čim popolnejšo udeležbo širokih ljudskih množic neposredno pri ljudski oblasti in to aktivno in pasivno. S tem bo razvila iniciativnost ljudstva in ga navadila na upravljanje državnih poslov ter vodstva javnih ustanov in tako s pomočjo ljudskega sodelovanja zatrla slednji škodljiv pojav pri naši ljudski oblasti. Na tak način pa bo postala unija tudi buđen

zaščitnik demokratičnosti in ljudskosti naše oblasti

Preko nje bodo ljudske množice odkrivala napake posameznih organov naše oblasti in unija jim mora pomagati v naporih, da jih odpravijo. Učiti in navajati mora ljudstvo k zdravi kritiki, ki mora postati najmočnejše ljudsko orožje pri graditvi naše bodočnosti. Obenem pa mora tudi pomagati ljudstvu, da bo preprečilo sovražnikom ljudstva, da bi mogli sedanje težkoče izkoristiti za to, da bi ljudske množice prevrtili in jih zavedli s prave poti.

Naloga političnih aktivistov ob tem je, da vse to razložijo ljudskim množicam, da jim pojasnijo, da je unija slovito orožje v ljudskih rokah, da je to združen odraz ljudske demokratične protifašistične nastojenosti in da je ni sile, ki bi lahko oslabilo naše ljudstvo za jutrišnje srečo, po kateri je tako hrepeneel in za katero je toliko žrtvovalo ter krvavelo, če bo znalo ljudstvo trdno držati v rokah to svoje orožje.

Unija mora biti trdno zagotovilo za bodočnost delovnega ljudstva, biti mora odraz njegovih demokratičnih in socialnih zahtev, biti mora vselej blizu ljudstvu, v ljudstvu samem, v tistem ljudstvu, ki ne pozna nacionalnega šovinizma in ki je samo skovalo bratstvo Slovencev, Hrvatov in Italijanov. Seveda pa morajo spet aktivisti razviti polno delavnost za dosego tega. Neprestano morajo širiti

in utrjevati naše politične odbore po vaseh, krajih in podjetjih,

pritegovati vedno nove ljudi

in jih voditi od naloge do naloge. Ob tej delavnosti pa se bodo že takoj na začetku tudi razkrinkali vsi temni škodljivci delovnega ljudstva, ki bi se ob naši širini morda skušali vrniti v naše vrste. Kje pa so te naloge? Unija, njeni aktivisti, člani ter pristasi morajo pomagati oblasti pri reševanju vseh važnih vprašanj — pri preskrbi, pri pripravi za volitve, pri obnovi tovarn, šol, domov, pri čiščenju naselij, pri popisovanju, pri uvajanju in nadziranju zakonitosti, pri razdeljevanju hrane, pri organiziranju pomoči potrebnim, pri preganjanju in uničevanju vseh protiljudskih škodljivcev in z zgledom pritegniti v delo najširše množice.

Brez te vsakdanje in nepretrgane pomoči, ki naj jo nudi unija, to je najširše ljudske množice, naši oblasti, ta ljudska oblast ne bi mogla biti ljudska, unija pa ne bi bila njen demokratični usmerjevalec, kar pa mora po svojem bistvu biti. Ljudstvo pa bi poleg tega zadobilo kvaren, toda upravičen občutek, da je v današnjih težkočah prepuščen prav vsak samemu sebi.

Unija pa mora biti tudi tista, ki bo

ljudskim množicam omogočila, da se uveljavijo

v družabnem udejstvovanju. To doseže z najrazličnejšimi ženskimi mladinskimi, telovadnimi, prosvetnimi in strokovnimi organizacijami, šahovskimi, gledališkimi, pevskimi in drugimi odseki, delovnimi četami, izletni, stenskim časopisi, tekmovalji. Seveda pa mora ljudem prej vsako stvar in potrebo slednje stvari pravilno tolmačiti. Odbori unije naj skrbijo tudi za to, da prihaja časopisje v slednje naselje, v zadnjo hišo in naj organizirajo skupno branje, da bodo vsi ljudje tudi razumeli. Politični ak-

Širom Primorske

Na vseh ljudskih šolah na Vzhodnem Primorskem bo vpisovanje otrok dne 1. oktobra t. l. Vpisovali bomo otroke od izpolnjenega 6. do 14. leta starosti. Dne 2. oktobra bo slovesno povelje šole s šolsko mašo, ki je mogoče. Dne 3. oktobra pa se prične redni šolski pouk.

Prosvetna komisija pri PNOO.

Nove osebne izkaznice v Trstu

Anglo-ameriški guverner je izdal ukaz o uvedbi novih osebnih izkaznic za vse osebe, starejše od 18 let, ki žive v Trstu in Slovenskem Primorju pod zavezniško okupacijo. Izdane bodo tri vrste izkaznic, in sicer za osebe, pristojne v Julijsko Krajino v mejah zasedbenega področja, za jugoslovanske državljane, ki niso pristojni v Julijsko Krajino, pa živijo na zasedbenem področju ter za italijanske državljane, ki niso pristojni v Julijsko Krajino in živijo na zasedbenem področju.

Osebne izkaznice vrste »pristojni v Julijsko Krajino« bodo izdane osebam, ki bodo dokazale, da so bivale v Julijski Krajini pred 1. majem 1945, to se pravi, poleg domačinov tudi vsem južnim Italijanom, emigriranim po letu 1918, medtem ko bodo ostale osebe iz zaledja in Trsta, ki so bile prisiljene izseliti se in so se vrnile domov po osvoboditvi, dobile drugovrstne izkaznice.

Prireditve v Komnu

Dne 12. septembra je bila v porušnem Komnu velika prireditve, praznik bratstva Slovencev in Italijanov. Italijanska mladina je prispevala že dopoldne iz Gradiške. Popoldne se je zbralo ogromno ljudi iz bližnjih in daljnjih vasi ter veliko Italijanov in borcev JA. Najprej so si ogledali porušeni in opustošeni Komen, nato se je vršil miting. Pred predstavo je spregovoril Julij Beltram, član SNU za Goriško, za njim so nagovorili množico zastopniki iz Krmina, Gradiške in Nabrežine ter brigade Garibaldi in tajnik mladine iz Rihemberga. Val navdušenja pa je sprožil zlasti govor tovariša Stoke. Okrajni odbor mladine je podaril lepo zastavo mladini Komna, ki je nastopila z igro, recitacijami in pesmi. Nastopila je tudi mladina iz Gradiške in Nabrežine ter pevski zbor odreda JA. Kasneje je obiskal prireditve tudi predsednik PNOO tovariš Bevk, katerega je množica sprejela z burnim vzklikanjem. Sledila je prosta zabava, pri kateri je bilo opaziti pristrčno bratstvo med Slovenci in Italijani.

Obnova v Slovenski Istri

Slovenska Istra, kjer so nacifašistične tolpe v teku narodno osvobodilne borbe ubijale, ropale in požigale, se danes hitro obnavlja. Tehnična baza v Kopru je izdelala načrt za zasilno obnovitev vseh požganih vasi, porušeni mostovi in uničeni cest. Za sedaj bodo skušali popraviti čim več stanovanj, da bo do zime vse ljudstvo pod streho.

Medtem izdelujejo načrte za popolno obnovo vseh vasi, ki se bo začela spomladi. Vasi, ki so popolnoma porušene in ležijo na neprimernih mestih, bodo premaknjene in zgrajene na ugodnejših krajih. Najprej bodo obnovljene vasi, ki so več kot 80 odstotkov porušene. V koperskem okraju so bile v sedmih vaseh izvedene že vse priprave. V popravilu je 40 šol, ki bodo dozidane in opremljene za bodoče šolsko leto. Obnovili so širi mostove, od katerih je eden zgrajen iz samega cementa. Čistijo in popravljajo kanale ob cestah v dolžini 76 km.

Pri obnovi in posebnosti pri čiščenju ruševin veliko pomaga mladina. V požgani vasi Gabrovec je ena delovna četa mladincev napravila v 4 dneh 1805 ur dela ter očistila vse ruševine v vasi. Z za zidavo neuporabljenim materialom popravljajo ceste.

aktivisti naj ob tem opozarjajo ljudi na važne dogodke v svetu in nakažejo naš odnos do vsake stvari.

Na ta način bodo politični aktivisti pravilno in v polni meri opravljali svoje naloge, unija pa bo res tista vseljudska, globoko v ljudstvu zakoreninjena protifašistična organizacija, ki bo prav zaradi svoje širine in vseljudskosti pravi odraz dejavnosti, iniciativnosti in demokratičnosti primorskega ljudstva.

Od tedna do tedna

Z brezpogojno kapitulacijo Japonske, ki je sprejela določila potsdamske konference, izražene v deklaraciji z dne 26. julija 1945, se je končala druga svetovna vojna. Stiriinajst krvavih let je bilo treba, da je poginil japonski imperializem, da je bilo uničeno še to zadnje zarišče vojne. Rdeča armada in zavezniške sile so si s tem priborile še eno zgodovinsko zmago, ki pomeni popolno uničenje fašistične napadalne zarote proti miroljubnim narodom. Pravičnina stvar je zmagala, zmagala, ker so svobodoljubni narodi združili vse svoje sile v borbi proti fašističnemu napadalcu, ki je hotel zavladati svetu. V plamenih vojne proti Hitlerjevski Nemčiji se je skovala mogočna zveza Sovjetske zveze, Velike Britanije in Združenih držav Amerike, okoli katere so se združile vse napredne demokratične sile v svetu. Brez take mogočne zveze vseh svobodoljubnih narodov, brez junastva in žrtve junastke rdeče armade, brez bojov velikih zavezniških armad bi bila zmaga nad fašističnim imperializmom nemogoča. Z vzpostavitvijo te mogočne protifašistične koalicije pa je propadlo vse, kar je podpiralo Hitlerja, kar se je stavilo v službo nemškega in japonskega imperializma.

Potsdamska konferenca, ki je bila veličastna potrditev pravilne politike velikih zavezniških, veličastna potrditev njihove trdnosti, resničnega iskrenega sodelovanja v miru, je za vse čase pokopala imperialistične težnje fašistične Nemčije. Sovjetska zveza in moč njene rdeče armade pa je spravila na kolena še zadnjega napadalca in mu zadala smrtni udarec. Zmaga nad Japonsko je nov dokaz tesnega in iskrenega sodelovanja velikih zavezniških.

Prav tako je potsdamska konferenca položila trdne temelje svetovnega miru in bratstva med narodi, na katerih bomo gradili svojo bodočnost in budno pazili, da ne bi preostali silam fašizma uspelo pahiti svet v novo klanje.

Povsem razumljivo je, da so sklepi potsdamske konference razburili zagovornike fašizma v svetu, ki se že oglašajo v Angliji in Ameriki, ki imajo svoje pobornike tudi v malih fašističnih trdnjavah v Evropi, ki hočejo s silnim terorjem obdržati na površju svojo potapljačo se barko. Iz Grčije, Turčije in Španije se oglašajo ti fašistični kričarji, ki jih bode v oči in jim spodmika tla mogočen, naraščajoč val združenih narodov, ki ustvarjajo nov svet bratstva in enotnosti.

Prijateljska pogodba med Sovjetsko zvezo in Kitajsko, ki je bila podpisana 14. avgusta t. l. pomeni temelj za ureditev miru na Daljnem vzhodu in utrditev medsebojnih zavezniških odnosov. V istem času, ko je bila podpisana ta pogodba in ko je bila končana vojna z Japonsko, pa skušajo nekateri reakcionarji odrekati kitajskim naprednim silam pravico do oblasti. Zaradi neljubega spopada nekaterih oddelkov Čangkajske vojske z edincami demokratičnih sil v pokrajini Juan, očitajo maršalu Čangkajsku, da pripravila udar na demokratično ljudstvo. Brez dvoma bodo kitajske napredne demokratične množice znale orožje obdržati v rokah tudi proti domaćim izdajalcem, kakor so ga uspešno uporabljale proti japonskemu napadalcu.

Demokratična zveza med Sovjetsko zvezo in kitajskim ljudstvom pa pomeni tisto trdno jamstvo, da nihče ne bo mogel organizirati kakršnih koli novih vojnih žarišč na tem delu zemlje.

Z določitvijo mej med Poljsko in Sovjetsko zvezo ter sporazumom o plačilu škode, ki je nastala po nemški zasedbi na Poljskem, pa so padle v vodo poslednje nade mednarodne reakcije, ki je še vedno računala na staro nesoglasje med Poljsko in narodi Sovjetske zveze. Toda poljsko ljudstvo je v tej borbi spoznalo, da le sodelovanje in bratstvo resnično demokratičnih narodov tvori podlago resničnega napredka in blagostanja ljudstva.

V Parizu so na kongresu socialistične stranke nekateri razbijači delavske enotnosti z Leonom Blumom na čelu protestirali proti združitvi s komunistično stranko. Zaradi tega je prišlo na kongresu do ostrih nastopov med reakcionarnim vodstvom socialistične stranke in zastopniki posameznih pokrajinskih organizacij, ki se kar mimo svojega vodstva združujejo s Komunistično partijo Francije pri delu za dvig in demokratizacijo dežele.

„Jaz bom še v naprej molil za gotovo zmago fašistične Italije“

Vojna je končana, goriški življenj pa se mora še srdito boriti proti ostankom fašizmu. To ljudstvo, ki je krvavelo v skupni zavezniški protifašistični borbi, je danes opravičeno ogorčeno, da se v njegovi sredi še svobodno kreta fašistični petoliznik in izdajalec poštenega življa — nadškof Margotti. To ogorčenje pa že prehaja v zahtevo, da mora Margotti izginiti iz Gorice. Naše ljudstvo noče samo govoriti o čiščenju fašističnih ostankov, ampak hoče v resnici odstraniti iz svoje srede vso gnilobo, ki zavdarja po fašizmu.

Glasi ljudskih množic, ki so štiri leta krvavele za zmago nad fašizmom, se ne da prevpiti, zlasti ne, če ta glas obtožuje tiste, ki so to borbo skušali streti in ki so podpirali celo nagnusni fašizem. Delovno ljudstvo ne more pozabiti gorja, ki mu ga je prizadejal fašist. Svetohlinstvo in priliznenost ne bosta izbrisala te temne lise. Med goriškimi poštenim prebivalstvom ni več prostora za gospode Margottijevega kova; goriško ljudstvo ni pozabilo, da jim je nadškof Margotti kratil najosnovnejšo pravico in ta je, da bi smeli v materinem jeziku slišati božjo besedo v cerkvi, da je s tem na najnagnusnejši način uporabljal božji hram za najdoslednejše sprovanje fašističnih smernic o potujčevanju primorskega ljudstva.

Da pa je bil nadškof najzvestejši pristaš fašizma in da je hlapčevsko podpiral Mussolinijeve imperialistične težnje, nam pričajo dokumenti, ki smo jih ob osvoboditvi našli v Gorici. Na primer brzojavka agenciji Stefani, ki so jo poslali iz Gorice v Rim, dne 16. junija 1940:

»Goriški knez, nadškof Margotti je postal duhovščini in narodu vzvišeno pastirsko pismo, kjer je v uvodu povedal, da je naša domovina stopila v vojno ob strani velikega prijateljskega naroda, da zagotovi z junastvom svojih sinov trajen in pravičen mir in je dodal: Mirno lahko zaupamo odločnim besedam duceja, ki nas vodi krepko in varno. Doseže kar hoče: hoče pa samo pravo slavo Italije in blagostanje zdravega, močnega naroda, ki ne more več obstojati med tesnimi mejami polotoka in išče po svojem morju izhodišča in poti k ciljem, ki nam jih je usoda določila. V tem zgodovinskem trenutku vam vaš nadškof govori in priporoča le eno: ubogajte z zaupanjem! Vsak naj izpolnjuje svoje dolžnosti nesebično in vestno po svojih voditeljev.« Svoje pismo končuje takole: »S spoštovanjem se spominimo njegovega veličanstva kralja in cesarja, vedno zmagoslavnega in nepremagljivega duceja, kateremu smo zaupali usodo naših vojsk in vsega naroda. Naj ga bog čuva in blagoslovli!«

S procesom proti maršalu Petainu, ki mu je bilo dokazano izdajstvo in je bil na zahtevo množice obsodjen na smrt, kasneje pa pomiloščen na domovno ječo, so prišla na dan tudi izdajstva nekaterih reakcionarjev, ki pa so še danes na vodilnih mestih in so zato skušali ta proces onemogočiti, oziroma prerečiti, da ne bi prišla na dan njihova podla dejanja. To je dokaz, da je v Franciji še dokaj nezdrav, nedemokratičnih sil.

Medtem pa je bilo v Londonu po sporazumu, ki je bil dosežen med zastopniki SZ, USA in Velike Britanije ter Francije, postavljeno vojno sodišče, ki bo sedilo in kaznovalo glavne vojne zločince evropskih držav osl. Postavitev mednarodnega sodišča pomeni eno najvažnejših stopenj v boju proti hitlerjevskim vojnim zločincem, eno od sredstev za moralni in politični poraz fašizma.

Ker je Bolgarija lojalno izpolnila vse pogoje premirja in aktivno sodelovala pri uničenju fašistične Nemčije, je Sovjetska zveza ponovno vzpostavila diplomatske odnose z bolgarsko vlado, ki je z zadovoljstvom sprejela ta sklep in izrazila, da je srečna, ker je Sovjetska Zveza prva, ki je priznala bolgarsko Domovinsko fronto.

Jugoslavija pa je vse svoje sile posvetila obnovi domovine in notranje politični izgradnji države. Tretje zasedanje AVNOJ-a, ki je bil proglašen začasno narodno skupščino, je važen mejnik na razvojni poti demokratičnih osvobodilnih front narodov Jugoslavije in izgradnje ljudske oblasti. Kongres ljudske fronte je postavil čvrste ideološke, programske in orga-

Mussolini se je zavedal pomena poziva »prodane dušice nadškofa Margottija« vsem vernikom, naj podpirajo fašistične osvajačne vojne s takimi besedami kot so: »ubogajte z zaupanjem« in mu je prav zaradi tega poslal še istega dne, t. j. 16. junija potom goriške prefektore sledečo brzojavko:

»Čital sem pastirsko pismo nadškofa Margottija. Sproščite mu, da so njegove besede vredne pravega Italijana in duhovnika. Izrazite mu moje zadovoljstvo. — Mussolini.«

S tem v zvezi imamo še pismo goriške prefektore za ministrstvo za notranje zadeve, z dne 18. julija 1940, ki se glasi:

»Goriški nadškof monsignor Carlo Margotti, kateremu sem osebno sporočil zahvalno brzojavko Duceja, ker je duhovščini in vernikom poslal plemenito pastirsko pismo, kjer se sklicuje na dolžnosti katolikov v tem trenutku, mi je poslal pismo, ki vam ga prilagam.« Besede duceja, ki ste mi jih sporočili potom današnjega pisma in ste mi jih osebno prečitali danes zjutraj ob priliki vašega prijetnega obiska, so preveliko plačilo zame in za moje skromno delovanje.

Naprosam vam, da duceju sporočite moje hvaležnost. Jaz bom še v naprej molil za gotovo zmago fašistične Italije, katero ponovno blagoslovjam z njenim vojskovodjo.«

Treba je bilo urno delati in še hitreje poročati, kaj se dela pri nas na Primorskem za zmago fašistične Italije. Zato pa je bilo treba takega slepega hlapčevstva, kakršnega zmore samo fašist, ki je popolnoma pijan Mussolinijevih fašističnih laži in fraz.

Da, tako so računali. Mislili so, da bodo iz nas Primorcev napravili nove hlapce, ki bodo klonili hrbet in pripravili most za fašističen napad na ostale narode.

Tako so barantali in si pošiljali brzojavke ter poročila.

Toda Primorska je šla povsem drugo pot. In s tem dejstvom se še danes nočejo sprijazniti ti prikriti in odkriti fašisti, ki se nočejo odpovedati svojemu cilju, katerega je nadškof Margotti napovedal: »Hočemo samo pravo slavo Italije in blagostanje zdravega, močnega naroda, ki ne more več obstojati med tesnimi mejami polotoka in išče po svojem morju izhodišča in poti k ciljem, ki nam jih je usoda določila.« Seveda, takrat na račun drugih narodov, sedaj pa na račun Primorske.

Ti ogabni imperialisti pa so pozabili na pravico do samoodločbe narodov, ki so jo Primorci, Italijani in Slovenci, že z lastno krvjo izrekli. Zato pa jih spomni primorsko ljudstvo, s svojimi odločnimi upori proti

nizacijske temelje zvezi delavcev, kmetov in delovne inteligence vseh narodov Jugoslavije ter pomeni odločilen korak k poglobljanju enotnosti in bratstva ter demokratične zavesti Jugoslovanskih narodov.

Po volitvah v narodne osvobodilne odbore, pri katerih je prišla do izražaja edinstvena oblika demokratične ljudske oblasti, pa so še vrhovi priprave za nove volitve, za volitve v ustavodajno skupščino, to je nadaljnjo stopnjo pri graditvi nove države. Volitve v ustavodajno skupščino bodo prinesle dokončne oblike ljudske oblasti, prinesle bodo s konstituantno osnovni državni zakon — novo ustavo, ki bo delovnim množicam jugoslovanskih narodov dala osnove za obnovo domovine in ureditev življenja. Z amnestijo, ki jo je izrekel AVNOJ, je puščenih na svobodo nekaj desetstotih domobrancev, četnikov in drugih, ki so bili obsojeni zaradi sodelovanja z okupatorji. Zahvalne brzojavke maršalu Titu, manifestacije za demokratično federativno Jugoslavijo in ljudsko oblast izpuščenih amnestiranih kažejo, da se nekdanji četniki, domobranci in drugi d veliki meri zavedajo, da tako milost lahko izkaže le resnična ljudska oblast, ki se je vedno borila za to, da reši zapeljane množice iz krempljev ljudskih pijavk, obenem pa je to izraz notranje moči nove Jugoslavije.

Tako si nova Jugoslavija gradi svojo oblast, postavlja čvrste temelje svoji demokraciji, kljub vsem domačim in tujim reakcionarjem, ki še danes ne morejo verjeti, da je v Jugoslaviji enkrat za vselej odzvonilo njihovim podlim, sebičnim načrtom.

vsakemu najmanjšemu poizkusu, da bi kdor koli to pravico kratil. Primorsko ljudstvo ni nikdar odstopilo od svoje borbe proti nacionalnemu šovinizmu, imperializmu in borbe za ožuvanje ljudske demokratične oblasti in se ne bo nikda pustilo zapeljati. Tega ljudstva ni strl fašističen teror, pa se tudi sedaj ne bo pustilo oslepariti za svoje pravice. Zato morajo sedaj nadškof Margotti in njegovi pristaši zginiti iz naše srede, ker še vedno nadaljujejo s svojim fašistično-imperialističnim delovanjem.

Boj našim napakam - smrtni udarec reakciji

Nismo se borili za oblast, katero bi vodili »izključno zato izvežbani ljudje«, ampak smo se borili za oblast, katero bo predstavljala delavec, kmet in delavni inteligent. Borili smo se za oblast, ki bi potom takih in samo takih predstavnikov lahko zastopala in delala za koristi delovnega ljudstva. In za dosego prav tega cilja so v naši osvobodilni borbi sodelovale najširše množice, za ta cilj je dal svoje življenje kmet, delavec in delavni inteligent. Toda reakciji vse to ne gre v račun. Dobro se zaveda, da ji je enkrat za vselej onemogočeno živeti od žuljev delovnih množic in zato strupeno seje med godrnjače, ki so hoteli že prvi dan svobode imeti bel kruh, podcenjevanje naše ljudske oblasti z geslom: to so kmetje, nespособni ljudje za taka mesta. Tako bi hotela reakcija vrniti v naše vrste njene »izbežane« ljudi, in si ustvariti pozicije, da bi začela izžemati naše množice in živeti od njihovega dela.

Da, naša oblast je mlada. Mlada pa zato, ker jo sestavljajo ljudje, ki prej niso smeli imeti vpogleda v delovanje oblasti, ki pa so šli v borbo prav zato, da preprečijo bodočim rodovom tisto izkoriščanje, ki je izviralo samo iz tega, ker nihče — poleg nekaterih privilegiranih fašistov — ni smel pogledati v predale, od koder so izhajala navodila kako je treba zape-ljati in nato izžemati delovne množice. Mi pa vemo, da je prav oblast, ki je v rokah ljudi, ki delajo, prava, ljudskim interesom služeca oblast.

Tako hoče reakcija z raznimi gesli streti zaupanje v našo oblast. In marsikdo, ki se še ne zaveda pomena ljudske demokracije, tem geslom nasede in godrnja.

Toda zavedati se moramo, da je naša oblast ljudska oblast. To pomeni, da v vseh problemih ne odloča samo tistih par ljudi, ki so v odboru, ampak morajo o tem odločati vsi volilci, ves zbor volilcev. In to pomeni, da tvorimo našo ljudsko oblast prav vsi, ki imamo volilno pravico, zato torej nikakor ne smemo pozabiti dejstva, da s slednjo kritiko naše oblasti kritiziramo sami sebe. Mi smo sestavni del te oblasti, in ker nasprotujemo njej, nasprotujemo sebi.

V nekaterih primerih je opaziti, da se še vse premalo goji med nami čut skupnosti, da manjka tista množična odgovornost, do katere nujno moramo priti, če hočemo, da naša demokracija ne bo samo na papirju, ampak se bo vrasla tudi v ljudske množice same. Zginiti mora tista brezbriznost, ki se včasih pojavlja do vseh vprašanj, katera mora reševati naša ljudska oblast. Taka brezbriznost ne škoduje nikomur drugemu kot našim delovnim množicam, to je vsakemu poštenemu človeku, koristi pa vsem tistim reakcionarjem, ki neprestano prežijo na naše napake zato, da bi jih izkoristili v svoj prid.

To so napake, ki jih zaradi pomanjkanja politične vzgoje greše naši volilci. Toda napake delajo tudi naši odbori. Imamo n. pr. odbore, ki so vse premalo iniciativni in se za vsako malenkost obračajo na vsaj nadrejeni forum. To pa zato, ker se v njih samih še ni učvrstila zavest, da morajo o vsem odločati na zborih volilcev in je v njih nekaj tistega starega, kar nas je nekoč gnalo k fašističnemu prefektu z raznimi orpšnjami.

Na drugi strani pa imamo ponekod spet vse preveč samozvestne odbore. Take, ki zaidejo celo tako daleč, da se jim niti za najvažnejše stvari ne zdi vredno posvetovati se s svojimi nadrejenim forumom. Toda taki odbori, ki nimajo čuta odgovornosti pred svojim nadrejenim forumom, nimajo tega čuta niti pred zborom vo-

V vsako primorsko hišo naše časopisje!

Tovarišica Kolenc Lojzka, tajnica mladine na Beljskem okraj Po-stojna, je prva zbrala naročnike za naš list. V mali »omači« vasi Beljsko jih je dobila 19. Ta agilna mladinka je dokazala, kako pravilno pojmuje nujnost razširitve našega tiska zlasti po-Primorskem, ki je 25 let bila v krempljih fašističnih zatiralcev in ni smela z domačo besedo na dan. Ta zgleden primer naj bo poziv vsem ostalim, da bodo razširili naš tisk tako, da je ne bo domačije, koče ali bajte, kamor ne bi prišla »Primorska Borba«, glasilo primorskih protifašističnih delavcev, kmetov in delovnih inteligentov, glasilo poštenega primorskega življa.

Boj našim napakam - smrtni udarec reakciji

lilcev in nikakor ne morejo predstavljati v vasi ali trgu prave ljudske oblasti. Cesto greše to napako samo zaradi tega, ker še niso povsem preželi z zavestjo delovne skupnosti. Moti jih zopet misel, da so v nadrejenem odboru sami delavci ali kmetje. Lahko trdimo, da člani takih odborov še ne poznajo vsebine naše borbe, ne vedo še, da je naša ljudska oblast en sam sklep delavcev, kmetov in delovne inteligence, ki dela za en sam cilj: blagostanje delovnega ljudstva. Taki člani naših odborov niso še pravi predstavniki demokratičnih teženj ljudstva. Taki ljudje še ne vedo, da pri nas ni več razlike med razredi, ampak da vse ljudstvo tvori en sam neizrušljiv blok, katerega cilj je: delo za pravo demokracijo, to se pravi, delo za dobrobit vsega poštenega delovnega človeštva. Ne vedo, da se v naših gozdovih profesor ni ločil od kmeta, da je advokat imel ista stremeljenja kot naš delavec. Tisti ljudje, ki še danes ne morejo pravilno doumeti skupnosti in enotnosti delovnih množic, ne bodo nikdar povsem predano služili interesom delovnih množic, ker bodo ravno zaradi svojega nezdravega pojmovanja delavne skupnosti v nevarnosti, da nasedejo lažnim reakcionarnim razdiralnim parolam.

Na drugi strani delajo napake tudi posamezni člani naših okrajnih INOO. Delajo napake v tem smislu, ker se oddaljujejo in ne posvečajo dovolj pažnje ljudem, ki so še malo zgrajeni in se pri teh ljudeh ne potrudijo dovolj, da bi jih poučili o bistvu demokratične oblasti.

Da, napake bomo še vsi delali in to vsi tisti, ki bomo razvijali neko delavnost za blagostanje naših delovnih množic. Toda nujno moramo te napake tudi odpravljati sproti, ker v nasprotnem primeru odpremo vrata na stečaj vsem tistim, ki neprestano prežijo izza vogalov na vsak naš korak, da bi nam vrgli polena pod noge in izkoristili vsako priliko, da bi nam iztrgali oblast iz rok. Iztrgali bi nam radi tisto oblast, ki nikogar ne izžema, a dela samo v korist delovnemu ljudstvu, tisto oblast, za katero je nešteto mater dalo nesebično svoje sinove, tisto oblast, katero bi spet radi izigrali za izkoriščanje vseh poštenih delovnih množic. Zato pa moramo mi ustvariti najtesnejšo povezavo med našimi odbori in zbori volilcev, ker se bo sicer med te tako nastale razpoke z vso lahkoto vrinila reakcija

To je predpogoji za uspešno obnovo

V bistriškem okraju je začela obratovati opekarna na Mali Bukovici. Omenjeno podjetje je sicer majhno, dela namreč samo en stroj, vendar pa je za našo obnovo velikega pomena. Tako izdelava opekarna AITA 6000 komadov strešne opeke dnevno in bo v letošnji sezoni napravila poleg zidne opeke tudi preko 100.000 strešnih lijakov. Če pomislimo, da je v okraju 26 pošganih vasi, v katerih bo treba nanovo pozidati poslopja in jih tudi prekriti, šele pravilno spoznamo važnost tega obrata. — V obratu je tudi več novih apnenic. V teku je apnenica v Novokračinah, ki je ena največjih v bistriškem okraju (meri nad 3 in pol metra v premeru). Dogradili so jo pod najtežjimi pogoji. Vso pohvalo mojstru tov. Perčiču Andreju iz Permanov in pa našim udarniškim in zavednim delavcem, ki so v 26 dneh z osmimi stalnimi delavci zgradili apnenico, v kateri se žge okrog 1000 centov apna.

S skupnimi močmi na delo za srečen jutrišnji dan nas vseh!

Danes imamo pri nas res ljudsko oblast, ki je porojena v teku narodno osvobodilnega boja, boja delavnih ljudskih množic proti fašističnim uničevalcem in roparjem. To oblast danes tudi ljudske množice same oblikujejo in je zato odraz njihovega dela, je torej odraz narodove delovne, politične in življenjske sile. Delovno ljudstvo se tega dejstva že v veliki meri zaveda, saj se je za dosedega tega borilo. Dobro pa tudi ve, da ne bo prišla nobena »višja sila«, ki bi nam dvignila izpod ruševin domove, mostove, železnice, orodje in stroje, ampak bomo imeli le toliko, kolikor bomo sami naredili. Obenem pa postaja delovnemu človeku že jasno, da sedaj dela zase, ker se je v borbi otrese izkoriščevalskih fašističnih pijavk.

Vse to pa budi v ljudskih množicah pravi odnos do dela, veselje do dela, požrtvovalnost in iznajdljivost pri delu in tako izklesuje pravi lik delovnega človeka. Ob tej spremembi odnosa do dela pa se vedno pogostejše pojavlja zdrava ljudska iniciativa.

Pri tem pa se moramo zavedati takoj slednjega. Vsako delo, že vsaka zamisel rodi prave plodove le, če pristopimo k uresničevanju organizirano in pritegnemo v delo res najširše množice. Vsebinsko pa zadobi tak načrt, če zasleduje določene, ljudskim množicam koristen smoter. Torej je pri vsakem delu poleg iniciative nujno potrebno, da se ga lotimo organizirano in mu damo političen okvir, ker le tak način predstavlja prehod k zdravemu koristnemu delu in je osnova narodove moči. Obenem pa se znebimo škodljivega drobnjakarstva pri delu, to se pravi cepljenja delovne sile pri nekoristnih ali skupnosti celo škodljivih drobnarijah. Samo tak način je tudi edino poročstvo, da pride ljudska iniciativa do pravega izraza in do koristne izvedbe.

Ljudska iniciativa je pri nas v pravem pomenu besede dosledno sproščena in stoji popolnoma v službi skupnih interesov. Pri nas ima ljudstvo oblast v svojih rokah in politično deluje v Osvobodilni fronti, vendar s tem še ni dosežena vsa potrebna širina na podlagi katere bi se lahko pritegnilo v aktivno delo najširše ljudske množice. Zato pa so tu množične organizacije, ki v okviru Osvobodilne fronte razvijajo svojo delavnost na najširši množični podlagi. Potom teh je odprta pot ljudski oblasti in Osvobodilni fronti do slednjega mladince ali mladinke, do poslednje žene ali delavca in spet obratno. Nihče ne more in ne sme imeti občutka, da je pozabljen ali da mu ni dana možnost udeležbe pri skupnih naporih delovnega ljudstva za doseg blagostanja, ampak da mu je dana vsa možnost da razvije vse svoje sposobnosti v korist delovnega ljudstva.

Take množične organizacije so pri nas Zveza mladine Slovenije, Antifašistična fronta žena in Enotna strokovna zveza delavcev in nameščenec. Zveza mladine skrbi, da ne uto- ne kot samotni klic v meglenem jutru nobena zdrava zamisel naše mladine, to je tistega družbenega činitelja, ki pod fašističnimi režimi ni imel pravice do aktivne udeležbe niti v javnem, kaj šele v političnem življenju, ki pa so ga uporabljali kot ojačevalca klincev duceju in fuhrerju. Naloga mladinske organizacije je, da mladino dokončno pripelje iz take pasivnosti na raven, ki ji pripada. Treba je torej zajeti vso mladino. Plod takega uspešnega dela ZMS se je pri nas že pokazal, ko je bila načrtno očiščena Idrija ruševin, ko je odšla mladina delat na Vojsko, ko mladina pomaga pri slehernem delu, ker se mladina kulturno oživlja, si gradi mladinske domove, množi steno- čase in mladinske liste ter se vzgaja v prave borbene in delovne protifašiste.

Poleg mladine je tudi naša žena zajeta v množično organizacijo Antifašistično fronto žena. Tista žena, ki je bila še včeraj sužnja, je danes pri- jela za delo pri obnovi domovine, ker hoče tudi v bodoče ona sama odločati. Ve pa, da med poštenimi ljudmi lahko odloča le tisti, ki dela, zato smo jo pri nas videli v Idriji in Postojni s krampom in lopato pri očiščevalnih delih. Potom množične organizacije AFŽ je naša Osvobodilna fronta, ki je dala ženi možnost,

da si je priborila enakopravnost, pot do slednje žene. Naša žena pa postaja tako odločujoč činitelj v življenju vsega naroda.

Množične organizacije so dale tudi ženski čustvenosti pravo vsebino in prilagodile temu naloge naše žene v bodočnosti. Tovariš Tito je že dejal Protifašistkam: »Velike važnosti je, da se pobrigamo za tiste otroke, katerim so očetje in matere padli na fronti.« S tem je položil socialno skrbstvo v roke materam. V tem se kaže res prava povezanost ljudske oblasti z najširšimi množicami ravno preko množičnih organizacij.

Potom Enotne strokovne zveze delavcev in nameščenec pa je naša ljudska oblast pot do našega požrtvovalnega delavca in mu na ta način omogočila, da končno sam odloča o svoji bodočnosti in o plodovih svojega dela. Prav zasluža te organizacije je, da danes ni več delavec stavkar in oviralec produkcije, ampak njen najpožrtvovalnejši pospeševalec. Množične organizacije so tiste, ki s

pravilnim razlaganjem pomagajo ljudskim množicam prebroditi vse trenutne težave. One vnašajo med množice zavest, da danes delamo zase, za naš lepši jutrišnji dan in so najtrdnjše jamstvo, da bodo obnovo naše domovine podprle najširše ljudske množice, kar se pravi, da bo naša obnova na celi črti uspela. Množične organizacije so tudi tiste, ki spro- vajajo v življenje parole in s prepričevanjem dokazujejo nujnost te ali one akcije. Vsako doseženo kampa- njo pa podpro s svojimi najboljšimi silami.

Naša narodna oblast pa se bo mogla v polni meri nasloniti na množične organizacije, kar že pomeni na široke ljudske množice, ker so te dokazale že polno zavednost, predanost, požrtvovalnost in pripravljenost, da pomagajo tam, kjer je potrebno. Brez dvoma je usmerjena vsa energija, vse zmožnosti proti enemu samemu cilju: pomagati obnoviti našo porušeno domovino in s tem utrditi mlado, a težko priborjeno ljudsko oblast.

Za nas ni ovire

Ajdovščina dobi letos nižjo srednjo šolo

V Ajdovščini je ta teden postalo živo kakor nikdar prej. Mladina vre skupaj iz vseh okoliških vasi. Ajdovščina dobi gimnazijo, prav za prav nižjo srednjo šolo! Otrok je dovolj in vsak bi si rad ogledal bližje skrivnost učenosti. Zaenkrat se vrše le pripravljalni tečaji. Slovenščine se uče otroci, ki naj bi bili jeseni sprejeti v srednjo šolo. Preko 200 jih je in z vsakim dnem se še javljajo novi in novi. V štiri oddelke so razdeljeni in najbrž bo potreben še peti oddel- lek. Vsak dan imajo po štiri ure po- uka, največ slovenščine, nekoliko pa še računstvo ponavljajo. Oglasili so se pa tudi že izkušeni študentje, de- kleta in fantje, ki so napravili še pod okupatorjem nekaj razredov gimna- zije ali trgovske šole. Prav v zadnjih dveh letih so ostali doma ali pa de- lali na terenu. Sedaj bi radi hitro na- dokončili zgubljeni študijski leta. Zato se z vso mladostno vneto pri- pravljajo na privatne izpite čez en ali dva razreda. 42 jih je. Oddalje- nejši imajo hrano in stanovanje v in- ternatu. V tečajih poučuje 7 učiteljev in učiteljic in 2 profesorja. Pa ni sa-

mo mladina tako marljiva, prizadev- na in ukaželjna. Preko 70 tovarišev in tovarišic uradnikov in uslužbencev iz različnih pisarn poseča večerne te- čaje. Ker pa jim samo večeri niso za- dostovali, so se odločili za delo tudi v jutranjih urah. Ob pol šestih zjutraj začnajo s poukom, ki traja do pol osmih. Nato zasedejo njihove prostore mali dijački, popoldne pa se zvr- ste na njihovem mestu še tretji in zvečer po sedmi uri pridejo zopet uradniki. Teh ne ovira občutno po- manjkanje učnih prostorov. V štirih učilnicah se vsak dan vrši pouk za 9 različnih oddelkov pripravljalnih, dopolnilnih in izobraževalnih teča-jev. Vendar niti najhujša ovira, po- manjkanje učnih knjig, jim ne vzame veselja, ne zmanjša vnetja! Nekateri učenci prihajajo celo 12 km daleč peš v šolo, in vendar ne zamude niti ene ure. Olajšano jim bo potovanje s pri- hodnjim tednom, ko se Ajdovščini o- beta redna železniška zveza z Gori- co. Upoštevajmo vneto in napore te mladine in pomagajmo ji po svojih močeh!

Štirje izmed mnogih

Po dolgem mukopolnem trpljenju po nacističnih taboriščnih smrti se vračajo naši interniranci na domača tla

Leno se je 13. avgusta pomikal voz po trdi cesti skozi Ajdovščino. Štirje naši repatriiranci se vračajo na svoje domove. Vrtovec Dušan iz Vrtače, Franc Stopar iz Smarja, Lesjak Emil iz Branice in Polša Franc iz Smarja. Vsi štirje so preživeli nezaslišane strahote. Njihova zgodba je dokaj po- podobna tisočim takim zgodbam. Po zlomu Italije so pobegnili domov, kmalu nato so jih odgnali v Nemčijo. Začelo se je življenje po taboriščnih Eisenach, Staablag na Pruskem, Ru- dolfstadt na Turinškem in cela vrsta drugih. Težko dvanaajsturno delo v orožarnah in rudnikih je bilo nagra-jeno s par krompirji in malo juhe. Dve leti trpljenja in muk. Tu so priče

smrti tisočinih naših bratov in se- stra. Zive so priče nacističnega mu-čenja.

Potovali so 32 dni, skozi pet držav. »Sele, ko smo prišli v Jugoslavijo, smo z veseljem občutili, kaj pomeni ljudska oblast,« pripovedujejo navdu-šeni.

Na obrazu Polša Franca ni smeh- ljava. Starejši možak je to, in dasi je na domačem pragu, so poteze na nje- govem obrazu trde in skrivljene. Ob pogledu nanj se človek s težko bo- lestjo in nehoti spomni tistih, ki se ne bodo nikdar več vrnili iz Nemčije.

In temu ljudstvu še skušajo danes nekateri kratiti osnovne pravice!

Kdor se je v narodno-osvobodilni borbi vedel tako, kakor je to zahte- vala njegova narodna čast, kakor so to zahtevali interesi ogromne večine našega naroda, ta in samo ta ima pravico, da soodloča tudi v bodočem življenju.

TITO.

Z veličastnega pokongresnega zborovanja OF v Tolminu 29. junija t. l.

Nad tri tisoč glava množica se je zbrala v Tolminu

Jugoslovanski pevski zbor »Srečko Kosovel« v Tolminu

Širom Primorske

V Tolminu je bila 12. t. m. okraj- na konferenca zdravstvenih referen- tov, katere se je udeležilo 40 vaških referentov. Referenti so sklenili, da čimprej vzpostavijo eno okrajno ter- vri vaške ambulante. Sprejet je bil tudi sklep, da se vsak mesec skliče okrajna konferenca zdravstvenih re- ferentov, na kateri se bodo reševala vsa vprašanja zdravstva v okraju.

Iste dne je bila v Tolminu tudi ustanovna skupščina zadruge, katero so Tolminci že vnaprej z veseljem pozdravili, dobro se zavedajoč nalog in poslanstva te ustanove.

V Sežani so ustanovili orkester »Veseli veter«. Novi orkester se je doslej zlasti odlično izkazal na okraj- nem mladinske mmitingu v Sežani.

Mladinke iz Gornje vasi (Grgar- ski okraj) so dne 12. t. m. skupno z vojsko priredile miting, ki se ga je udeležilo nekaj sto ljudi. Poleg pro- grama, ki ga je izvajala mladina, so želi med udeleženci posebno prizna- nje tudi politični govori. Komisar I. bat. 7. divizije je govoril o pomenu bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov, komisar mobilizacijskega oddelka VVP pa o nujnosti obnove. Ljudje so po večini pravilno doje- li smisel obeh govorov ter ju glasno odobraval.

V Grgarskem okraju je mladina sila ukaželjna. Dasi je večina tam- kajšnjih vasi brez električne razsvet- ljava, se mladinci in mladinke zbira- jo ob večerih v svojih čitalnicah in kulturnih domovih, da si širijo dušev- no obzorje. Po težkem dnevnem delu je mladini to najljubša zabava.

V Idrijskem okraju pridno nada- ljujejo z obnovo. Mnogo dela in tru- da je stala izdelava 550 centov apna, za kar je bilo treba od daleč voziti drva in kamenje. Pozneje pa so se spet pojavile velike težave pri do- vajanju samega apna, kajti povsod manjka vprežne živine. — Sedaj po- pravljajo šolo in župnišče v Goveku pri Ledinah, lotili pa se bodo takoj tudi popraviljanja drugih gospodar- skih poslopij. Ker že primanjkuje apna, so takoj začeli graditi drugo apnenico.

V Čepovanu je postavljenih 16 le- senih barak, v katere so se po ve- čini že vselili ljudje. V delu so še druge barake.

Kraško mladino je zadnji čas mo- čno razgibalo kulturno delo, pri kate- rem posamezne vasi tekmujejo med seboj. Samo v mesecu avgustu je mla- dina sežanskega okraja priredila v 14 dneh 7 kulturnih prireditev, ki so bile na lepi višini.

Na ljudskem zborovanju v Ilir- ski Bistrici so zbrali 11.000 lir in jih dali na razpolago Ok. O. Rdečega križa Slovenije.

V tolminskem okraju je ljudstvo samo z medsebojno pomočjo obnovilo doslej okrog 40 manj poškodovanih poslopij. Okrajni odsek za gradnje ni mogel nuditi večje pomoči, ker ni bilo prevoznih sredstev. Dal pa je na raz- polago 300 stotov cementa, ki se u- porablja za manjša popravila. V teku je priprava apnenice.

V tolminskem okraju je tekom ju- nija prejelo 866 oseb denarne pod- pore v skupni vsoti 85.150 lir. Poleg tega so prejeli repatriiranci 1150 lir, invalidi in aktivisti na botezenstem dopustu pa 7650 lir. Skupna podpora znaša 93.950 lir. Odsek za socialno skrbstvo je izdal bolnim otrokom sle- dečo prehrano: 70 kg sladkorja, 17 kg riža, 11 kg testenin, 22 kg bele moke, 3 kg mesa in 2 kg maščob.

V Doleh je začela obratovati žaga, ker se je vrnil njen gospodar. Žaga bo dala zadostno količino lesa, ki ga nujno potrebujejo pri gradnji gospo- darskih poslopij in obnovi požganih domov.

Mladina iz Tolmina in okoliških vasi se je ta mesec odzvala povabilu XXXI. divizije ter je tako nekaj dni gostovala onstran bivše jugoslovans- ke meje. Obiskala je Cerknico in še druge kraje, bila pa je tudi v Ljubl- jani. Cerkniška mladina je vrnila tol- minski mladini obisk s svojim prihodom v Tolmin, kjer je nastopila z Borovimi »Raztrganci«.

19. t. m. je bil v Ajdovščini usta- novni občni zbor Prosvetnega dru- štva za Ajdovščino-Šturje v smislu pravil Zveze prosvetnih društev, ki deluje v okviru SIAU. Izvoljen je bil upravni in nadzorni odbor ter razso- dišče. Temu društvu so se priključili že obstoječi pevski in dramski kro- žek in planinsko društvo. V kratkem pa se bo osnoval tudi fizikulturni od- sek. Osnovanje takih društev je tre- ba samo pozdraviti, saj pomenijo po- membne korake naprej v protifašisti- ni borbi.

19. t. m. je bila na Otelci sloves- na komemoracija za onimi mrtci, ki so v letih 1943-45 padli na teh tleh v osvobodilni borbi. Prav kri teh ju- nakov nam je porok, da bodo ures- ničene vse tiste težnje primorskega ljudstva, za katere smo se borili.

Dobrovnik Rupert-Igor, roj. 14. mar- ca 1907, je bil letos v mesecu maju po osvoboditvi kot partizan-politični in- struktor v Vipavski dolini. Po vesteh njegovih tovarišev je bila njegova sku- pina (Pokrajinski komite) napadena od tamkajšnjih skrivačev (četnikov in ne- dičevcev). Iz borbe so se vrnili vsi, ra- zen zgoraj omenjenega Igorja, ter ni do danes o njem nobenega glasu več. Kdor kaj ve o njegovi usodi, ga napro- šamo, da čimprej javi na upravo »Pri- morske borbe« ali pa na naslov: Petrič Kristina, Dolenjska cesta 48, Ljubljana.

»Primorska borba« izhaja tedensko v Ajdovščini. Urejuje Albrecht Roman.